

UNIVERZITA PALACKÉHO V OLOMOUCI

FILOZOFICKÁ FAKULTA

Projev změn velikosti úrokových sazeb na výsledky hospodaření vybraných
obchodních bank působících v české ekonomice za posledních 5 let

Bakalářská práce

Autor: Lucie Habánová

Vedoucí práce: Ing. Zdeněk Puchinger

Olomouc 2017

Podklad pro zadání BAKALÁŘSKÉ práce studenta

PŘEDKLÁDÁ:	ADRESA	OSOBNÍ ČÍSLO
HABÁNOVÁ Lucie	Zemědělská 7, Brno - Černá Pole	F12617

TÉMA ČESKY:

Projev změn velikosti úrokových sazeb na výsledky hospodaření vybraných obchodních bank působících v české ekonomice za posledních 5 let

TÉMA ANGLICKY:

Impact of changes in interest rates on economic results of selected commercial banks operating on Czech market throughout the last 5 years

VEDOUCÍ PRÁCE:

Ing. Zdeněk Puchinger - KAE

ZÁSADY PRO VYPRACOVÁNÍ:

1. Bankovní systém České republiky
 - Právní úprava
 - Obchodní banka jako ekonomický subjekt
2. Příčiny změn úrokových sazeb
 - Měnová politika centrální banky
3. Řízení a struktura hospodářského výsledku obchodní banky
4. Posouzení dopadů změn úrokových sazeb na strukturu a velikost výsledku hospodaření vybraných obchodních bank

SEZNAM DOPORUČENÉ LITERATURY:

ČERNOHORSKÝ, Jan (2011). Základy financí. Praha: Grada. ISBN 978-80-247-3669-3.

REVENDA, Zbyněk (2011). Centrální bankovníctví. Praha: Management Press. ISBN 978-80-7261-7.

Kolektiv autorů (2006). Bankovníctví. Praha: Bankovní institut vysoká škola. ISBN 978-80-7265-099-6.

ZIEGLER, Kamil. (2006). Finanční řízení bank. Praha: Bankovní institut vysoká škola. ISBN 80-7265-094-7.

RŮČKOVÁ, Petra (2011). Finanční analýza: metody, ukazatele, využití v praxi. Praha: Grada. ISBN 978-80-247-3916-8.

PAVELKOVÁ, Drahomíra a KNÁPKOVÁ, Adriana (2005). Výkonnost podniku z pohledu finančního manažera. Praha: Linde. ISBN 80-86131-63-7.

Podklad pro zadání BAKALÁŘSKÉ práce studenta

OSOBNÍ ČÍSLO	ADRESA	PŘEDKLÁDA
F12617	Zemědělská 7, Brno - Černá Pole	HABÁNOVÁ Lucie

TÉMA ČESKY:

Projekt zmaňuje velikost podnikových bank na výhledy hospodářství výzkumných oborů bankovních podniků v české ekonomice za posledních 2 let

TÉMA ANGLICKY:

Impact of changes in interest rates on economic results of selected commercial banks operating in Czech market throughout the last 2 years

VEDOUCÍ PRÁCE:

Ing. Zdeněk Pospíšek - KAE

ZÁHADY PRO VYPRACOVÁNÍ:

1. Průběh vývoje české ekonomiky - První otázka
2. Průběh vývoje bankovního sektoru - Účinnost bankovního sektoru
3. Průběh vývoje bankovního sektoru - Účinnost bankovního sektoru
4. Průběh vývoje bankovního sektoru - Účinnost bankovního sektoru

SEZNAM DOPORUČENÉ LITERATURY:

ČERNOHORSKÝ, Jan (2011) Základy bankovního řízení. Praha: Grada. ISBN 978-80-247-3669-1

REVENKA, Zbyněk (2011) Centrální bankovní řízení. Praha: Management Press. ISBN 978-80-7361-7-7

Kolářová, Lucie (2008) Bankovní řízení. Praha: Bankovní řízení. Praha: Grada. ISBN 978-80-7361-039-4

ZBOŘIL, Karel (2008) Řízení finanční banky. Praha: Bankovní řízení. Praha: Grada. ISBN 978-80-7361-039-4

RŮČKOVÁ, Petra (2011) Finanční analýza: metody, ukazatele, výhledy v praxi. Praha: Grada. ISBN 978-80-247-3918-8

PAVLIŠKOVÁ, Dana (2007) Vývoj bankovního sektoru v České republici. Praha: Grada. ISBN 978-80-247-3918-8

Podpis studenta: Habánová

Datum: 28.6.2016

Podpis vedoucího práce: [Signature]

Datum: 28.6.2016

Prohlášení

Místopřísežně prohlašuji, že jsem bakalářskou práci na téma: „Projev změn velikosti úrokových sazeb na výsledky hospodaření vybraných obchodních bank působících v české ekonomice za posledních 5 let“ vypracovala samostatně pod odborným dohledem vedoucího diplomové práce a uvedl/a jsem všechny použité podklady a literaturu.

V Olomouci, dne 19.4.2017

Podpis

Poděkování

Ráda bych na tomto místě poděkovala vedoucímu své bakalářské práce Ing. Zdeňku Puchingerovi za jeho metodické vedení, vstřícný přístup a ochotu.

Obsah:

Úvod.....	str. 6
1. Bankovní systém České republiky	str. 7
1.1. Charakteristika bankovního systému	str. 7
1.2. Obchodní banka jako ekonomický subjekt	str. 8
1.3. Struktura bankovního sektoru	str. 8
1.4. Právní úprava	str. 11
2. Příčiny změn úrokových sazeb	str. 15
2.1. Externí faktory	str. 15
2.1.1. Měnová politika centrální banky	str. 15
2.1.2. Hospodářský cyklus	str. 21
2.1.3. Konkurence a koncentrace v bankovní sektoru.....	str. 22
2.2. Interní faktory.....	str. 23
2.2.1. Úvěrové riziko	str. 23
2.2.2. Úrokové riziko	str. 24
2.2.3. Riziko likvidity	str. 25
2.2.4. Operační riziko	str. 25
3. Ukazatele rentability bank	str. 27
3.1. Dekompozice zisku	str. 29
4. Ekonomické prostředí ve sledovaném období	str. 36
4.1. Hrubý domácí produkt	str. 36
4.2. Inflace	str. 37
4.3. Hospodářské výsledky bankovního sektoru	str. 39
5. Analýza hospodaření vybraných obchodních bank	str. 40
Závěr	str. 52
Summary	str. 53
Seznam pramenů a literatury	str. 54

Úvod

Předmětem této práce je analýza a zhodnocení projevů změn velikosti úrokových sazeb na hospodaření vybraných obchodních bank působících v české ekonomice za posledních 5 let.

Práce je členěna do 5 hlavních segmentů. Nejdříve je definovaný bankovní sektor České republiky. Následuje kapitola věnující se příčinám změn úrokových sazeb. Ty jsou rozděleny do dvou hlavních skupin, externích a interních. V další kapitole je pozornost soustředěna na hlavní dva ukazatele rentability bank, ukazatele ROE a ROA. Následující kapitola je věnována dekompozici zisku neboli pyramidové soustavě a v další je charakterizované ekonomické prostředí ve sledovaném období provázené samotnou analýzou hospodaření vybraných obchodních bank. Za analýzou následuje stručné shrnutí analýzy a zhodnocení změny výše úrokových sazeb na hospodářský výsledek bank.

Analýza je vykonaná prostřednictvím dekompozice vrcholového ukazatele ROE pro demonstraci vztahů mezi jednotlivými ukazateli, a především pro odhalení struktury ukazatelů tvořících hodnotu ROA. Přičemž ukazatel ROA představuje efektivnost využívání aktiv banky k tvorbě zisku.

Vybranými obchodními bankami jsou zástupci ze skupin bank tvořících největší podíl na celkové bilanční sumě bankovního sektoru. Tedy 2 zástupci ze skupiny velkých bank a 2 ze skupiny bank středních.

Celá práce, a i samotná analýza je zpracovaná za období roku 2011 až 2015, vzhledem k povinnosti bank publikovat auditované výroční zprávy do 30. 4. daného roku. Sledované období se vyznačuje poklesem základních úrokových sazeb centrální banky na tzv. technickou nulu. S tím se pojí pokles tržních úrokových sazeb a celé období je tak prezentováno jako nepříznivé období nízkých úrokových sazeb. Cílem práce je odhalit, zda skutečně má takové prostředí negativní vliv na hospodářské výsledky vybraných bank.

1. Bankovní systém České republiky

1.1. Charakteristika bankovního systému

Bankovní systém v České republice je dvoustupňový. To znamená, že centrální a obchodní bankovníctví je funkčně odděleno. K jeho transformaci na dvoustupňový došlo po sametové revoluci ke dni 1. 1. 1990. Celý bankovní sektor prošel po roce 1989 mnohými reformami.¹ Zahraničním bankám byl umožněn vstup na český finanční trh prostřednictvím dceřiných společností a zároveň se zakládaly zcela nové obchodní banky². V roce 1992 došlo k přijetí novelizovaného zákona o bankách a spořitelnách³. Na přelomu tisíciletí docházelo k privatizaci státem vlastněných bank, a to zahrnovalo Českou spořitelnu, Československou obchodní banku, Komerční banku, Živnostenskou banku a problémový privatizační proces Investiční banky⁴.

K 31. 12. 2016 zahrnoval bankovní systém České republiky celkem 45 bank a poboček zahraničních bank⁵. Obecně bankovní systém představuje souhrn všech bankovních institucí v daném státě, vztahy mezi nimi a vztahy mezi bankami a okolím. Z toho plyne, že jednotlivé banky se navzájem ovlivňují a konkurují si.⁶ Dohled nad bankovním systémem a jeho regulaci vykonává centrální banka státu.

Česká národní banka, jak ji známe dnes, nabyla své podoby po rozdělení Československa, a to Ústavou České republiky. Svoji činnost vykonává v souladu se zákonem o České národní bance, č. 6/1993 Sb. Česká národní banka je orgánem vykonávajícím dohled nad finančním trhem a zároveň jí přísluší řešení krize na finančním trhu. Je také součástí Evropského systému centrálních bank, tudíž se podílí na plnění jeho cílů a úkolů. A dále je součástí Evropského systému dohledu nad finančními trhy a spolupracuje s Evropskou radou pro systémová rizika a orgány dohledu nad finančními trhy. Dle článku 98 Ústavy České republiky a v souladu s primárním právem Evropské unie je hlavním cílem České národní banky péče o cenovou stabilitu.⁷

¹ JUŘÍK, Pavel (2011). *Historie bank a spořitelen v Čechách a na Moravě*. Praha: Libri. ISBN 978-80-7277-488-3. S. 165.

² JUŘÍK, Pavel (2011). *Historie bank a spořitelen v Čechách a na Moravě*. Praha: Libri. ISBN 978-80-7277-488-3. S. 174.

³ JUŘÍK, Pavel (2011). *Historie bank a spořitelen v Čechách a na Moravě*. Praha: Libri. ISBN 978-80-7277-488-3. S. 165.

⁴ JUŘÍK, Pavel (2011). *Historie bank a spořitelen v Čechách a na Moravě*. Praha: Libri. ISBN 978-80-7277-488-3. S. 169-174.

⁵ ČNB. *ARAD systém časových řad* [online]. Cit. 2. 3. 2017. Dostupné z: <https://www.cnb.cz/docs/ARADY/HTML/index.htm>.

⁶ ČERNOHORSKÝ, Jan a TEPLÝ, Petr (2011). *Základy financí*. Praha: Grada. ISBN 978-80-247-3699-3. S. 199.

⁷ ČNB. *Česká národní banka* [online]. Cit. 2. 3. 2017. Dostupné z: http://www.cnb.cz/cs/o_cnb/.

1.2. Obchodní banka jako ekonomický subjekt

Banky jsou charakterizovány jako specifické podnikatelské subjekty. Cílem jejich podnikání je maximalizace zisku (tržní ceny akcií). Obchodní banky tvoří spolu s dalšími finančními zprostředkovateli složku finančního trhu České republiky. Řadí se spolu se stavebními spořitelny a družstevními záložnami do skupiny depozitních institucí. Podstatou bankovního podnikání je přijímání vkladů od veřejnosti a poskytování úvěrů různým subjektům. Čili základní funkcí obchodních bank je přerozdělování dočasně volných peněžních prostředků. Rozdíl mezi úroky z úvěrů a úroky z vkladů se nazývá úroková marže, a právě ta tvoří základ bankovního zisku.⁸ Klientské vklady se řadí na stranu pasiv banky, a naopak poskytnuté úvěry jsou součástí aktiv. Banky svojí úvěrovou činností umožňují zvyšování ekonomické aktivity, tedy podporují růst ekonomiky⁹.

Dle typu obchodních bank rozlišujeme banky univerzální a specializované. Univerzální vykonávají zároveň komerční i investiční bankovníctví a v současnosti jejich skupina převládá nad těmi specializovanými. Naopak specializované banky se zaměřují jen na určité činnosti, okruh osob nebo obor, řadí se sem hypoteční banky, stavební spořitelny a investiční banky.¹⁰

1.3. Struktura bankovního sektoru

Centrální banka dělí bankovní sektor do skupin dle objemu bilanční sumy. Ke konci roku 2016 byl český bankovní sektor, jak již bylo zmíněno, tvořený 45 bankami a pobočkami zahraničních bank. A z toho se 4 banky řadily do skupiny velkých bank, 5 bank do skupiny středních bank a 8 do skupiny bank malých. Dále byl tvořen 23 pobočkami bank zahraničních a 5 stavebními spořitelny. Níže uvádíme přehled a rozdělení bank operujících na českém finančním trhu za rok 2011 a to vždy ke dni 31. 12. daného roku.

⁸ KANTNEROVÁ, Liběna (2016). *Základy bankovníctví: teorie a praxe*. V Praze: C. H. Beck. ISBN 978-80-7400-595-4. S. 29-30.

⁹ ČERNOHORSKÝ, Jan a TEPLÝ, Petr (2011). *Základy financí*. Praha: Grada. ISBN 978-80-247-3699-3. S. 19.

¹⁰ KANTNEROVÁ, Liběna (2016). *Základy bankovníctví: teorie a praxe*. V Praze: C. H. Beck. ISBN 978-80-7400-595-4. S. 33-34.

Tabulka č. 1: Přehled bank působících v České republice v letech 2011 – 2016.

K 31. 12.	2011	2012	2013	2014	2015	2016
Banky a pobočky zahraničních bank v ČR	44	43	44	45	46	45
a z toho						
Velké banky	4	4	4	4	4	4
Střední banky	6	8	8	8	8	5
Malé banky	8	6	6	6	6	8
Pobočky zahraničních bank	21	20	21	22	23	23
Stavební spořitelny	5	5	5	5	5	5

Zdroj: Vlastní zpracování dle systému ARAD.

Z tabulky č. 1 je patrné, že struktura bankovního sektoru v průběhu zmíněných let neprocházela velkými změnami. Skupinu velkých bank konstantně tvoří 4 banky, a sice Česká spořitelna, ČSOB, Komerční banka a UniCredit Bank¹¹. Naopak změnu můžeme pozorovat ve skupině malých a středních bank. Důvodem je růst bilanční sumy bank a zároveň změna v nastavení řazení bank do jednotlivých skupin v letech 2011 až 2016.

Rozdělení bank na území České republiky¹², mezi roky 2009 až 2011 spadaly do skupiny velkých bank banky s bilanční sumou nad 200 mld. Kč, středními bankami byly ty s bilanční sumou mezi 50 až 200 mld. Kč a malé byly banky s bilanční sumou menší než 50 mld. Kč.

Počátkem roku 2012 až do konce roku 2015 se do skupiny velkých bank řadily banky s bilanční sumou nad 250 mld., střední banky pak byly ty s bilanční sumou mezi 50 až 250 mld. a malé banky měly bilanční sumu nižší než 50 mld. Kč.

Od roku 2016 jsou součástí skupiny velkých bank ty s bilanční sumou větší než 10 % celkového objemu bilanční sumy bankovního sektoru. Střední banky s bilanční sumou mezi 2 % a 10 % celkového objemu bilanční sumy bankovního sektoru a malé banky mají bilanční sumu méně než 2 % bankovního sektoru.

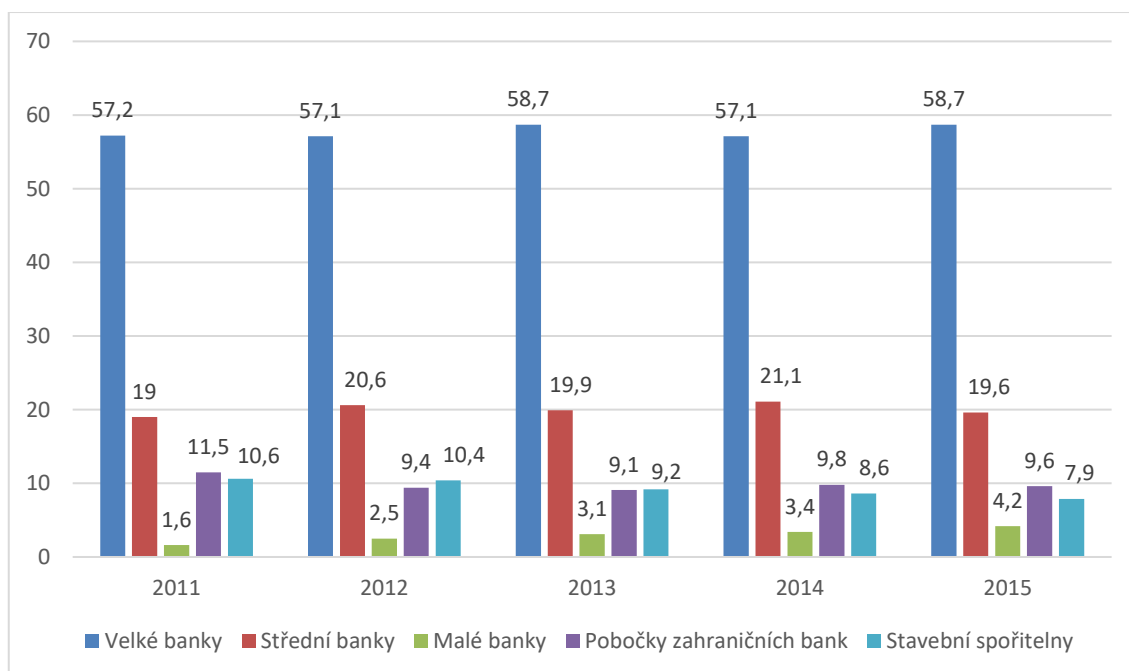
¹¹ ČNB. Zpráva a výkonu dohledu nad finančním trhem 2015 [online]. Cit. 5. 3. 2017. Dostupné z: https://www.cnb.cz/cs/dohled_financi_trh/souhrnne_informace_fin_trhy/zpravy_o_vykonu_dohledu/.

¹² ČNB. ARAD systém časových řad [online]. Cit. 7. 3. 2017. Dostupné z: http://www.cnb.cz/docs/ARADY/MET_LIST/icd_bs_cs.pdf.

Kromě dělení dle objemu bilanční sumy se banky dělí na pobočky zahraničních bank a na stavební spořitelny, přičemž pobočky zahraničních bank působí v České republice buď na základě jednotné bankovní licence, nebo mají povolení působit jako banka.¹³

Níže uvedený graf vyjadřuje podíl jednotlivých skupin bank na celkové bilanční sumě bankovního sektoru. Informace jsou uvedeny pro demonstraci vývoje v rozmezí let 2011 – 2015.

Graf č. 1: Podíl skupin bank na celkové bilanční sumě v letech 2011 – 2015.

Zdroj: Vlastní zpracování dle Zprávy o výkonu dohledu nad finančním trhem 2011 – 2015.

Můžeme vidět, že rozhodující část bankovního sektoru je tvořena skupinou čtyř velkých bank. Podíl této skupiny na aktivech celého bankovního sektoru dosáhl v roce 2015 téměř 59 %. Skupina středních bank zaujímá v průběhu sledovaného období téměř neustále stejný podíl na aktivech bankovního sektoru. Maximálního podílu dosáhla v roce 2014, kdy překročila hranici 21 %. Naopak malé banky z podílu 1,6 % dospěly v průběhu let na hodnotu 4,2 %, na úkor podílu stavebních spořitelen na celkových aktivech bankovního sektoru.

¹³ ČNB. ARAD systém časových řad [online]. Cit. 9. 3. 2017. Dostupné z: http://www.cnb.cz/docs/ARADY/MET_LIST/icd_bs_cs.pdf.

1.4. Právní úprava

Dle směrnice Evropské unie 2006/48/EC je pojem úvěrová instituce (kterou banka je) definován jako podnik, jehož činnost spočívá v přijímání vkladů nebo jiných splatných prostředků od veřejnosti a v poskytování úvěrů na vlastní účet.¹⁴

Podle zákona č. 21/1992 Sb., o bankách, který „...zpracovává příslušné předpisy Evropské unie, zároveň navazuje na přímo použitelný předpis Evropské unie a upravuje některé vztahy související se vznikem, podnikáním a zánikem bank se sídlem na území České republiky, včetně jejich působení mimo území České republiky, a dále některé vztahy související s působením zahraničních bank na území České republiky.¹⁵“, je banka právnická osoba se sídlem v České republice, působící ve formě akciové společnosti. Přijímá vklady od veřejnosti, poskytuje úvěry, a to na základě jí udělené bankovní licencí.¹⁶

Pro účely zmíněného zákona se vkladem rozumí svěřením peněžních prostředků, které představují závazek vůči vkladateli na jejich výplatu a úvěrem v jakékoliv formě dočasně poskytnuté peněžní prostředky.¹⁷ Na veškeré bankovní obchody, peněžní služby bank, včetně stavů na účtech a depozit, se vztahuje bankovní tajemství¹⁸. Banky a pobočky zahraničních bank jsou povinny v rámci účetnictví evidovat odděleně obchody na účet klienta a obchody na účet banky či zahraniční banky, a zároveň jsou povinny uchovávat po dobu nejméně 10 let doklady o uskutečněných obchodech¹⁹. Jejich představenstvo musí mít alespoň 3 členy a správní rada alespoň 5 členů. Přičemž členem správní rady je statutární ředitel.²⁰ Minimální výše základního kapitálu pro vznik banky činí 500 mil. Kč²¹. Banka může mimo zmíněné činnosti vykonávat i řadu dalších činností jako třeba investování do cenných papírů na vlastní účet, platební styk a zúčtování, otvírání akreditivů, obstarávání inkasa, směnářenskou činnost a řadu dalších, avšak dané činnosti musí mít vždy povolené v jí udělené licenci²². Zmíněné a další bankovní činnosti může na území České republiky vykonávat též zahraniční banka prostřednictvím své

¹⁴ MEJSTŘÍK, Michal, PEČENÁ Magda a TEPLÝ, Petr (2008). *Základní principy bankovníctví*. Praha: Karolinum. ISBN 978-80-246-1500-4. S. 56.

¹⁵ §1/1 zákon č. 21/1992 Sb., o bankách.

¹⁶ MEJSTŘÍK, Michal, PEČENÁ Magda a TEPLÝ, Petr (2008). *Základní principy bankovníctví*. Praha: Karolinum. ISBN 978-80-246-1500-4. S. 56.

¹⁷ §1/1 a 2 zákon č. 21/1992 Sb., o bankách.

¹⁸ § 38/1 zákon č. 21/1992 Sb., o bankách.

¹⁹ §21/2 zákon č. 21/1992 Sb., o bankách.

²⁰ §8/1 zákon č. 21/1992 Sb., o bankách.

²¹ §4/1 zákon č. 21/1992 Sb., o bankách.

²² §1/3 zákon č. 21/1992 Sb., o bankách.

pobočky, a to buď banka se sídlem v členském státě Evropské unie či se sídlem v jiném než členském státě. Opět však pouze na základě udělené bankovní licence či u členských států na základě tzv. jednotné licence.²³ Princip jednotné bankovní licence znamená, že banky z členských států mohou na území České republiky poskytovat služby v rámci volného pohybu služeb, a to bez založení pobočky či dceřiné banky.²⁴ Ke konci roku 2015 takto vykonávalo činnost na území České republiky bez založení pobočky celkem 388 bank²⁵.

Bankovní licence jsou udělovány a odebírány Českou národní bankou na dobu neurčitou a nejsou převoditelné na jinou osobu²⁶. Jedná se tak o složku funkce bankovního dohledu. V případě jednotné bankovní licence, kde banka má sídlo v některém z členských států jí oprávnění bylo uděleno v zemi jejího sídla. Činnost takové pobočky podléhá orgánu dohledu domovského státu, zatímco orgán dohledu hostitelského státu pouze dohlíží na dodržování úzce vymezených právních předpisů hostitelského státu a může od pobočky banky požadovat pro statistické a informační účely a pro účely výkonu dohledu dle zákona pravidelná hlášení o jejich podnikatelských aktivitách na území hostitelského státu²⁷.

Pojištění pohledávek z vkladů je v České republice zajišťováno Garančním systémem, zřízeným podle zákona upravujícího ozdravné postupy a řešení krize na finančním trhu²⁸. Ten spravuje část svého jmění ve Fondu²⁹. Systému pojištění pohledávek z vkladů se účastní banky a pobočky zahraničních bank z jiných než členských států a přispívají tak do Fondu³⁰. Vklady u poboček zahraničních bank z členských států, jsou pojištěny stejným způsobem jako vklady v České republice, jen vždy u fondu ve státě sídla zahraniční banky³¹.

Od roku 2014 byl implementován do českého právního řádu, na základě Basilejského konceptu kapitálové přiměřenosti (Basel III), nový nástroj, a sice

²³ §1/6 zákon č. 21/1992 Sb., o bankách.

²⁴ MEJSTŘÍK, Michal, PEČENÁ Magda a TEPLÝ, Petr (2008). *Základní principy bankovníctví*. Praha: Karolinum. ISBN 978-80-246-1500-4. S. 56.

²⁵ ČNB. *Zpráva a výkonu dohledu nad finančním trhem 2015* [online]. Cit. 5. 3. 2017. Dostupné z: https://www.cnb.cz/cs/dohled_financi_trh/souhrnne_informace_fin_trhy/zpravy_o_vykonu_dohledu/.

²⁶ §6 zákon č. 21/1992 Sb., o bankách.

²⁷ §5j zákon č. 21/1992 Sb., o bankách.

²⁸ §41a/1 zákon č. 21/1992 Sb., o bankách.

²⁹ §41a/2 zákon č. 21/1992 Sb., o bankách.

³⁰ §41a/3 zákon č. 21/1992 Sb., o bankách.

³¹ ČNB. *Česká národní banka* [online]. Cit. 13. 3. 2017. Dostupné z: https://www.cnb.cz/cs/faq/jak_jsou_pojisteny_vklady_u_bank.html.

tzv. kapitálové rezervy či též kapitálové polštáře. Finanční krize ukázala, že principy obsažené v Basel II nejsou dostačující. Banky pravidla obcházel a držely nižší úroveň kapitálu, než odpovídalo reálné úrovni rizika. Zároveň banky neustále vyplácely štědré bonusy svým manažerům a dividendy akcionářům, což nepříznivou situaci bank jen prohlubovalo. Proto byl vytvořen koncept Basel III, jehož implementace do evropské legislativy a legislativ národních probíhá od roku 2013 a měla by být ukončena do konce roku 2019. Cílem nového opatření je zlepšit odolnost bank v krizových situacích. Banky jsou povinny vytvářet tzv. proticyklický kapitálový polštář, který má za úkol v období krize absorbovat ztráty. Zároveň má zajistit, aby banka byla schopná udržet svoji kapitálovou přiměřenost nad minimální požadovanou úrovní. Bankovní sektor by tím měl absorbovat finanční šoky, a ne je přenášet. Nová pravidla přinesla především zpřísnění vyplácení bonusů a dividend. Zakazují jejich vyplácení, bude-li se banka potýkat s finančními těžkostmi.³²

Basel III přináší oproti Basel II³³:

- Zpřísnění požadavků kapitálové přiměřenosti, z 8 % budou postupně navyšovány na 10,5 % v roce 2019. Po navýšení požadavku o dalších 2,5 % pro pokrytí proticyklického polštáře, může maximální požadavek kapitálové přiměřenosti dosahovat až 13 %.
- Nové ukazatele. Jako požadavky na maximální zadluženost a požadavky na likviditu.
- Regulaci vyplácení dividend a bonusů.

Zároveň Basel III přichází s dodatečnými regulatorními požadavky na systémově významné instituce. Takové instituce odpovídají stanoveným kritériím a řadí se mezi ně např. Bank of America, Citigroup, ING Bank, Sociétés Générale, a další. Krach takových institucí by mohl mít negativní dopad na celosvětovou ekonomiku.³⁴

Vzhledem k tomu, že se v této podkapitole neustále zmiňujeme o bankách a pobočkách zahraničních bank, uvádíme níže přehled bank působících na českém finančním trhu s rozdělením podle vlastnictví. Údaje jsou vždy uváděny ke dni 31. 12. daného roku.

³² KANTNEROVÁ, Liběna (2016). *Základy bankovníctví: teorie a praxe*. V Praze: C. H. Beck. ISBN 978-80-7400-595-4. S. 180-183.

³³ KANTNEROVÁ, Liběna (2016). *Základy bankovníctví: teorie a praxe*. V Praze: C. H. Beck. ISBN 978-80-7400-595-4. S. 180-183.

³⁴ KANTNEROVÁ, Liběna (2016). *Základy bankovníctví: teorie a praxe*. V Praze: C. H. Beck. ISBN 978-80-7400-595-4. S. 180-183.

Tabulka č. 2: Přehled bank působících v České republice dělených dle vlastnictví v letech 2011 – 2016.

K 31. 12.	2011	2012	2013	2014	2015	2016
Banky se státní účastí	2	2	2	2	2	2
Banky s rozhodující českou účastí	6	6	6	6	6	6
Banky s rozhodující zahraniční účastí	15	15	15	15	15	14
Pobočky zahraničních bank	21	20	21	22	23	23

Zdroj: Vlastní zpracování dle systému ARAD.

Můžeme vidět, že celkový počet bank s rozhodující českou účastí v České republice je 8, u 2 z nich jde o banky s převažující státní účastí. Do jednotlivých skupin jsou banky řazeny dle podílu na základním kapitálu vyšším než 50 %³⁵. Je zřejmé, že dominantní pozici v českém bankovním sektoru zaujímá zahraniční kapitál, a to především kapitál ze zemí Evropské unie. Ke konci roku 2015 měli zahraniční vlastníci pod přímou nebo nepřímou kontrolou celkem 94,1 % aktiv českého bankovního sektoru. Z toho podíl vlastníků z členských států Evropské unie činil 89,7 %.³⁶ Skupina poboček zahraničních bank zahrnuje organizační jednotky, které působí v České republice buď na základě jednotné bankovní licence, nebo mají povolení působit jako banka³⁷.

³⁵ ČNB. ARAD systém časových řad [online]. Cit. 13. 3. 2017. Dostupné z: http://www.cnb.cz/docs/ARADY/MET_LIST/icd_bs_cs.pdf.

³⁶ ČNB. Zpráva a výkonu dohledu nad finančním trhem 2015 [online]. Cit. 13. 3. 2017. Dostupné z: <https://www.cnb.cz/cs/dohled-financi-trh/souhrnne-informace-fin-trhy/zpravy-o-vykonu-dohledu/>.

³⁷ ČNB. ARAD systém časových řad [online]. cit 13. 3. 2017. Dostupné z: http://www.cnb.cz/docs/ARADY/MET_LIST/icd_bs_cs.pdf.

2. Příčiny změn úrokových sazeb

Za změnou úrokových sazeb obchodních bank a zároveň jejich ziskovostí stojí řada vnějších a vnitřních faktorů. Do skupiny externích faktorů se řadí především měnová politika České národní banky, dále inflace, která je s ní úzce spojena, sazby mezibankovního trhu a konkurence v bankovním sektoru. Z interních faktorů pak zmíníme rizika, kterým je banka vystavena, a která musí řídit za účelem minimalizace jejich dopadu do výsledku hospodaření.

2.1. Externí faktory

2.1.1. Měnová politika centrální banky

Česká národní banka disponuje mnohými funkcemi, jimiž prostřednictvím zasahuje do dění na finančním trhu a ekonomického vývoje České republiky. Pro potřeby této práce bude však naše pozornost soustředěna především na měnovou politiku centrální banky. Kde hlavním nástrojem jsou vyhlašované úrokové sazby.

Cílovaná inflace. Podstatou měnové politiky je používání měnově politických nástrojů za účelem dosažení vytyčených cílů. Hlavní úlohou České národní banky je zabezpečení cenové stability. Cenovou stabilitou se rozumí mírný růst spotřebitelských cen a ochrana před vysokou a nestabilní inflací, jež má z pravidla negativní dopady na dynamiku hospodářského růstu.³⁸ Změny v principech měnové politiky v 90. letech 20. století vedly ke zvolení strategie, která je od roku 1997 platná do dnes, jde o tzv. režim inflačního cílení. Základem této měnové politiky je určení inflačního cíle.³⁹ Zpočátku byla cílovaná tzv. čistá inflace, která nezahrnovala vlivy na vývoj cen z vládních zásahů a daňových opatření. V dubnu 2001 se přešlo na cílování celkové inflace, tj. indexu přírůstku spotřebitelských cen. Od ledna 2010 do momentu přistoupení České republiky k eurozóně je platný inflační cíl 2 %, s možností odchylky maximálně ± 1 %.⁴⁰ V České republice je inflace měřena Českým statistickým úřadem⁴¹. Je třeba zmínit, že vývoj míry inflace je jedním z faktorů majících vliv na změny úrokových sazeb u obchodních bank, kde nominální sazby musí pokrýt očekávanou míru

³⁸ ČNB. Česká národní banka [online]. Cit. 13. 3. 2017. Dostupné z: https://www.cnb.cz/cs/menova_politika/uloha.html

³⁹ Bankovníctví (2006). Praha: Bankovní institut vysoká škola. ISBN 978-80-7265-099-6. S 254.

⁴⁰ ČNB. Česká národní banka [online]. Cit. 13. 3. 2017. Dostupné z: https://www.cnb.cz/cs/menova_politika/cilovani.html

⁴¹ ČNB. Česká národní banka [online]. Cit. 13. 3. 2017. Dostupné z: <https://www.cnb.cz/cs/statistika/inflace/index.html>

inflace po celou dobu splácení investice a na konci vyústit v reálný výnos. Investicí se zde rozumí úvěr poskytnutý obchodní bankou nebankovnímu klientovi. Vedle očekávané míry inflace musí úroková sazba obchodní banky pokrýt též nejistotu ohledně budoucí míry inflace, a to především u dlouhodobých investic, kde zvyšující se riziko a nejistota ústí ve vyšší úroveň úrokových sazeb.⁴²

Měnově politické nástroje. Česká národní banka intervenuje na trhu prostřednictvím měnově politických nástrojů. Ty se dělí na přímé a nepřímé.

Přímé nástroje, též selektivní či direktivní, představují dopad pouze na zvolené cílové kategorie, tedy nemají univerzální dopady jako nástroje nepřímé. Mohou mít formu doporučení, výzev, stanovených zvláštních úrokových sazeb, regulace investiční činnosti atd. V tržních ekonomikách tento nástroj již není takřka užíván, pro podstatu samotného nástroje, která se neslučuje s danou charakteristikou ekonomiky.⁴³

Nepřímé měnově politické nástroje sloužící k dosažení změn na cílových trzích měnové politiky nemají okamžitý a přímý dopad, jejich dopad se projeví až po čase a prostřednictvím několika mezistupňů. Proces se nazývá transmisní mechanismus měnové politiky. Transmisní mechanismus působí souběžně mnohými kanály, a to kurzovým, úrokovým a úvěrovým. Na celý proces a na vytyčený cíl působí řada jiných ekonomických i neekonomických faktorů, proto centrální banka musí vědět, zda je změnou měnově politických nástrojů schopna dosáhnout kýžených změn na zprostředkujících trzích, a jestli dojde k dosažení měnového cíle. V praxi to může znamenat, že dosažení změn na zprostředkujících trzích, nemusí vést ke změnám na trzích cílových.⁴⁴

Nástroje měnové politiky používané Českou národní bankou v současné době jsou operace na volném trhu, automatické facility, povinné minimální rezervy a devizové intervence⁴⁵.

Operace na volném trhu. Hlavním nástrojem centrální banky je vyhledávaná dvoutýdenní repo sazba (dále jen „2T repo sazba“). Jejím cílem je regulace objemu likvidity a úvěrových zdrojů obchodních bank a zároveň usměrňování vývoje tržních úrokových sazeb. Jejím prostřednictvím se centrální banka snaží o přiblížení

⁴² Kolektiv autorů (2006). *Bankovnictví*. Praha: Bankovní institut vysoká škola. ISBN 978-80-7265-099-6. S. 83.

⁴³ Kolektiv autorů (2006). *Bankovnictví*. Praha: Bankovní institut vysoká škola. ISBN 978-80-7265-099-6. S. 266.

⁴⁴ ČERNOHORSKÝ, Jan a TEPLÝ, Petr (2011). *Základy financí*. Praha: Grada. ISBN 978-80-247-3699-3. S. 47-49.

⁴⁵ ČNB. *Česká národní banka* [online]. Cit. 15. 3. 2017. Dostupné z: https://www.cnb.cz/cs/menova_politika/mp_nastroje/index.html#facility.

krátkodobých úrokových sazeb peněžního trhu repo sazbě.⁴⁶ Podstatou repo operací je prodej cenného papíru se závazkem jeho zpětného odkupu po určitém termínu⁴⁷. Česká národní banka provádí repo operace ve formě tendrů, kde bankám nabízí možnost uložení přebytečné likvidity, po dobu 14 dnů. Prostřednictvím repo operací může centrální banka likviditu z bankovního sektoru stahovat či ji naopak do něj dodávat. Avšak vzhledem k systémovému přebytku likvidity v bankovním sektoru, využívá centrální banka repo operace především k odčerpávání likvidity. Vyhlášená 2T repo sazba slouží jako maximální limitní sazba. Minimální přijatelný objem od obchodní banky v rámci repo tendru je 300 mil. Kč. Chce-li se ho banka zúčastnit, předloží svou objednávku s objemem a požadovanou úrokovou sazbou. Centrální banka pak přednostně přijme nabídky s nejnižší požadovanou úrokovou sazbou, a to do výše predikovaného přebytku likvidity na daný den. Obvykle centrální banka vyhlašuje repo tendr třikrát týdně.⁴⁸ Uvádíme vývoj 2T repo sazby v letech 2011–2016, vždy ke dni 31. 12.

Tabulka č. 3: Přehled vývoje 2T repo sazby v letech 2011 – 2016.

K 31. 12.	2011	2012	2013	2014	2015	2016
2T repo sazba	0,75 %	0,05 %	0,05 %	0,05 %	0,05 %	0,05 %

Zdroj: Vlastní zpracování dle systému ARAD.

Česká národní banka v roce 2012 reagovala na vývoj ekonomického prostředí a jeho prognózy do budoucna postupným snížením základních úrokových sazeb. To zahrnovalo jak 2T repo sazbu, tak i sazbu diskontní a lombardní, kterým se budeme věnovat níže. 2T repo sazba se během roku 2012 snížila z 0,75 % na hladinu 0,05 % už začátkem listopadu. Klesla spolu s úrokovou sazbou diskontní a lombardní na své minimum, tzv. technickou nulu.⁴⁹

⁴⁶ ČNB. Česká národní banka [online]. Cit. 15. 3. 2017. Dostupné z: https://www.cnb.cz/cs/menova_politika/mp_nastroje/index.html#operace.

⁴⁷ Kolektiv autorů (2006). *Bankovnictví*. Praha: Bankovní institut vysoká škola. ISBN 978-80-7265-099-6. S. 255.

⁴⁸ ČNB. Česká národní banka [online]. Cit. 15. 3. 2017. Dostupné z: https://www.cnb.cz/cs/menova_politika/mp_nastroje/index.html#operace.

⁴⁹ ČNB. Česká národní banka [online]. Cit. 15. 3. 2017. Dostupné z: https://www.cnb.cz/cs/menova_politika/mp_nastroje/index.html#facility.

Automatické facility. Jedná se o nástroje, které slouží k poskytování nebo ukládání likvidity přes noc, neboli over night či O/N. Centrální banka má dva nástroje, vkladový a úvěrový.

Vkladový nástroj umožňuje bankám uložení přebytečné likvidity přes noc u centrální banky. Banky mají nárok na využití tohoto nástroje, avšak je třeba požádat o uzavření obchodu Odbor korunových a devizových intervencí České národní banky nejpozději 15 minut před uzávěrkou účetního dne systému CERTIS. Minimální objem částky je 10 mil. Kč. Depozita v rámci tohoto nástroje jsou úročena diskontní sazbou.

Úvěrový nástroj představuje možnost vypůjčit si přes noc od centrální banky formou repo operace likviditu. Znovu je třeba požádat o uzavření obchodu Odbor korunových a devizových intervencí České národní banky nejpozději 25 minut před uzávěrkou účetního dne systému CERTIS. Minimální objem je 10 mil. Kč a prostředky poskytované centrální bankou jsou v rámci tohoto nástroje úročeny lombardní sazbou. Tento nástroj je bankami využíván minimálně vzhledem k trvalému přebytku likvidity.⁵⁰

Tabulka č. 4: Vývoj diskontní sazby a lombardní sazby v letech 2011–2016.

K 31. 12.	2011	2012	2013	2014	2015	2016
Diskontní sazba	0,25 %	0,05 %	0,05 %	0,05 %	0,05 %	0,05 %
Lombardní sazba	1,75 %	0,25 %	0,25 %	0,25 %	0,25 %	0,25 %

Zdroj: Vlastní zpracování dle systému ARAD.

Z tabulky vidíme, že diskontní sazba byla v roce 2012 stejně jako 2T repo sazba postupně snížena na úroveň 0,05 %. A lombardní sazba klesla z 1,75 % na 0,25 %. Tyto dvě sazby, ohraničují pásmo, ve kterém se pohybují krátkodobé úrokové sazby na peněžním trhu⁵¹.

Povinné minimální rezervy. Zákon o České národní bance stanovuje, že každá banka, pobočka zahraniční banky z členského i nečlenského státu, stavební spořitelna i družstevní záložna působící v České republice je povinna držet na svém účtu u centrální banky stanovený objem likvidních prostředků, Povinných minimálních rezerv (dále jen

⁵⁰ ČNB. Česká národní banka [online]. Cit. 15. 3. 2017. Dostupné z: https://www.cnb.cz/cs/menova_politika/mp_nastroje/index.html#facility.

⁵¹ ČNB. Česká národní banka [online]. Cit. 15. 3. 2017. Dostupné z: https://www.cnb.cz/cs/menova_politika/mp_nastroje/index.html#facility.

„PMR“). Objem PMR je stanoven na 2 % ze základny pro výpočet PMR, která je od července 2001 tvořena objemem primárních závazků vůči nebankovní klientele, jejichž splatnost nepřevyšuje 2 roky. Systém PMR je průměrován, tudíž daná banka musí udržovat na účtech plnění PMR takový denní zůstatek, který je v průměru za udržovací období (přibližně 1 měsíc) roven minimálně stanovenému objemu PMR. Prostředky do výše předepsaného objemu PMR jsou od července 2001 úročeny dvoutýdenní repo sazbou České národní banky. PMR byly dříve jedním ze základních nástrojů měnové politiky. Jejich prostřednictvím centrální banka regulovala množství likvidity v bankovním systému, avšak dnes slouží především pro hladký průběh mezibankovního zúčtování.⁵²

Devizové intervence. Tímto nástrojem se rozumí nákupy či prodeje cizích měn za českou korunu Českou národní bankou na devizovém trhu. Tento nástroj je v současnosti velmi aktuálním tématem. V režimu cílování inflace se nejedná o běžně užívaný nástroj. Slouží buď k tlumení volatility na devizovém trhu, nebo k uvolnění případně ke zpřísnění měnové politiky. Česká národní banka se ho rozhodla využít po snížení měnově politických úrokových sazeb na technickou nulu. S devizovými intervencemi začala v listopadu roku 2013 pro docílení dalšího uvolnění měnové politiky. Cílem centrální banky bylo a stále je oslabení kurzu koruny vůči euru poblíž hladiny 27CZK/EUR.⁵³ Od počátku intervencí v roce 2013 do konce ledna 2017 utratila centrální banka na devizovém trhu za nákup eur přibližně 1,3 bilionu korun. Objem devizových rezerv podle ekonomů již překonal 60 % HDP a patří po Švýcarsku mezi největší v rámci zemí OECD. Česká národní banka plánuje opuštění kurzového závazku nejspíš v druhém čtvrtletí tohoto roku.⁵⁴ Dle člena bankovní rady Vojtěcha Bendy dojde k ukončení, až bude zjevně udržitelné plnění inflačního cíle. A až bankovní rada dojde k většinovému názoru, že pro něj nastal ten pravý čas.⁵⁵

Mezibankovní sazby. Banky provozují aktivní a pasivní obchody i vzájemně mezi sebou na mezibankovním trhu. Zdroje získané z obchodů na mezibankovním trhu

⁵² ČNB. Česká národní banka [online]. Cit. 20. 3. 2017. Dostupné z: https://www.cnb.cz/cs/menova_politika/mp_nastroje/#pmr.

⁵³ ČNB. Česká národní banka [online]. Cit. 20. 3. 2017. Dostupné z: https://www.cnb.cz/cs/menova_politika/mp_nastroje/index.html#devint.

⁵⁴ ČTK. Rekordní účet za devizové intervence. ČNB v lednu utratila 391 miliard korun [online]. Cit. 20. 3. 2017. Dostupné z: <http://zpravy.e15.cz/intervence-cnb/rekordni-ucet-za-devizove-intervence-cnb-v-lednu-utratila-391-miliard-korun-1329660>.

⁵⁵ ČNB. Česká národní banka [online]. Cit. 20. 3. 2017. Dostupné z: https://www.cnb.cz/cs/verejnost/pro_media/clanky_rozhovory/media_2017/cl_17_170310_benda_trendsk.html.

představují pro obchodní banku sekundární zdroje.⁵⁶ Existuje přímý vztah mezi úrokovými sazbami výpůjček na mezibankovním trhu a úrokovými sazbami obchodních bank u poskytovaných úvěrů nebankovním klientům. Půjčí-li si banky prostředky pro poskytnutí úvěrů nebankovním klientům právě na mezibankovním trhu, potom pro ně sazby mezibankovního trhu představují náklady na vypůjčení prostředků. Ty se následně promítnou do výše úrokové sazby úvěru nebankovnímu klientovi.⁵⁷

PRIBOR (*Prague InterBank Offered Rate*). Diskontní sazba a lombardní sazba tvoří společně dolní a horní hranici pro pohyb krátkodobých úrokových sazeb na mezibankovním trhu. Z tohoto důvodu není úvěrový nástroj centrální banky obchodními bankami téměř vůbec využíván.⁵⁸ V okamžiku, kdy má banka nedostatek likvidity, je pro ni výhodnější půjčit si na mezibankovním trhu, kde se úroková sazba PRIBOR vždy pohybuje v koridoru stanoveném vkladovým a úvěrovým nástrojem centrální banky. Sazba PRIBOR je stanovena na základě fixingu nabídkových úrokových sazeb vybraných bank působících na mezibankovním trhu. A stanovuje ji centrální banka ve spolupráci s neziskovou organizací Czech Forex Club.⁵⁹ Vybrané obchodní banky tvoří skupinu tzv. referenčních bank. V současnosti do této skupiny spadá 6 bank.⁶⁰ Fixing sazby PRIBOR je stanoven pro období splatnosti 1 den (O/N), 7 dní (1W), 14 dní, 1 měsíc (1M), 2 měsíce, 3 měsíce, 6 měsíců, 9 měsíců a 1 rok (1Y)⁶¹. Pro demonstraci vývoje sazby PRIBOR v letech 2011–2016 uvádíme PRIBOR 7 dní sazbu, vždy k 31. 12.

Tabulka č. 5: PRIBOR 7 dní sazba v letech 2011 – 2016.

K 31. 12.	2011	2012	2013	2014	2015	2016
PRIBOR 7 dní	0,81 %	0,26 %	0,17 %	0,17 %	0,14 %	0,13 %

Zdroj: Vlastní zpracování dle systému ARAD.

Klienta obchodních bank se mezibankovní sazba dotýká v okamžiku, kdy volí mezi pevnou a pohyblivou úrokovou sazbou u úvěru. Přitom platí, že pevná úroková sazba se

⁵⁶ Kolektiv autorů (2006). *Bankovnictví*. Praha: Bankovní institut vysoká škola. ISBN 978-80-7265-099-6. S. 78.

⁵⁷ Kolektiv autorů (2006). *Bankovnictví*. Praha: Bankovní institut vysoká škola. ISBN 978-80-7265-099-6. S. 82.

⁵⁸ ČNB. *Česká národní banka* [online]. Cit. 20. 3. 2017. Dostupné

z: https://www.cnb.cz/cs/menova_politika/mp_nastroje/index.html#facility.

⁵⁹ Kolektiv autorů (2006). *Bankovnictví*. Praha: Bankovní institut vysoká škola. ISBN 978-80-7265-099-6. S. 79.

⁶⁰ ČNB. *Česká národní banka* [online]. Cit. 25. 3. 2017. Dostupné

z: https://www.cnb.cz/cs/financni_trhy/penezni_trh/pribor/seznam_refer_bank.html.

⁶¹ ČNB. *Česká národní banka* [online]. Cit. 25. 3. 2017. Dostupné

z: https://www.cnb.cz/cs/financni_trhy/penezni_trh/pribor/denni.jsp.

pojí především s krátkodobými bankovními obchody.⁶² Právě pohyblivá sazba bývá bankami vyjádřena jako sazba PRIBOR a k ní připočtená pevná marže. Marže v sobě zahrnuje ohodnocení bonity klienta, likvidní situaci banky i cenu kapitálového polštáře, který banka musí tvořit z regulatorních i vlastních omezitelných důvodů.⁶³

CZEONIA (*Czech Overnight Index Average*). Je referenční úroková sazba pro nezajištěná O/N depozita uložená referenčními bankami na mezibankovním trhu. Její výpočet a zveřejnění vykonává Česká národní banka na základě údajů dodaných referenčními bankami.⁶⁴

Tabulka č. 6: CZEONIA sazba v letech 2011 – 2016.

K 31. 12.	2011	2012	2013	2014	2015	2016
CZEONIA	0,26 %	0,05 %	0,05 %	0,05 %	0,05 %	0,05 %

Zdroj: Vlastní zpracování dle ČNB.

2.1.2. Hospodářský cyklus.

Je charakteristický střídáním fáze recese a expanze⁶⁵. Podle příčiny jsou hospodářské cykly vyvolávané buď nabídkovými či poptávkovými šoky⁶⁶. Prostředí ekonomického růstu je typické stoupající poptávkou po penězích za účelem investování. Zvyšuje se tím poptávka po úvěrech, která převyšuje-li nabídku, následně zapříčiňuje růst úrokových sazeb. Zároveň ve fázi expanze roste i zaměstnanost a domácí spotřeba. V období ekonomického poklesu jsou tendence opačné. Ekonomický pokles má negativní dopady na kvalitu úvěrového portfolia bank, vede k růstu množství nesplacených úvěrů, což má za následek tvorbu nižšího zisku bank. Ať už v období ekonomického růstu či poklesu situace se může měnit podle vzájemného vztahu nabídky a poptávky po penězích, podle změn očekávaných ekonomickými subjekty v budoucím vývoji a řady dalších činitelů.⁶⁷

⁶² Kolektiv autorů (2006). *Bankovníctví*. Praha: Bankovní institut vysoká škola. ISBN 978-80-7265-099-6. S. 84.

⁶³ ČESKÁ BANKOVNÍ ASOCIACE. *Fakta o PRIBORu* [online]. Cit. 25. 3. 2017. Dostupné z: <https://www.czech-ba.cz/cs/fakta-o-priboru>.

⁶⁴ ČNB. *Česká národní banka* [online]. Cit. 25. 3. 2017. Dostupné

z: https://www.cnb.cz/miranda2/export/sites/www.cnb.cz/cs/financni_trhy/penezni_trh/download/czeonia_pravidla.pdf.

⁶⁵ HOLMAN, Robert (2010). *Makroekonomie: středně pokročilý kurz*. 2. vyd. Praha: C. H. Beck. Beckovy ekonomické učebnice. ISBN 978-80-7179-861-3. S. 320.

⁶⁶ HOLMAN, Robert (2010). *Makroekonomie: středně pokročilý kurz*. 2. vyd. Praha: C. H. Beck. Beckovy ekonomické učebnice. ISBN 978-80-7179-861-3. S. 338.

⁶⁷ Kolektiv autorů (2006). *Bankovníctví*. Praha: Bankovní institut vysoká škola. ISBN 978-80-7265-099-6. S. 82.

2.1.3. Konkurence a koncentrace v bankovním sektoru

Koncentrace je zkoumána a analyzována, jelikož efektivnost podniků a jejich chování je závislé na struktuře trhu a konkurenci.⁶⁸ Struktura a koncentrace v bankovním sektoru úzce souvisí s počtem bank na trhu, počtem poboček a jejich charakterem⁶⁹. Zjednodušeně lze říci, že málo koncentrovaný trh je trh s množstvím malých bank. Naopak vysoce koncentrovaný trh disponuje zejména několika velkými bankami.⁷⁰ Koncentraci lze měřit mnohými způsoby. Východiskem k výpočtu mnoha ukazatelů je tržní podíl, který vyjadřuje podíl jednotlivých bank na celkovém trhu. Nejběžněji používanými ukazateli jsou míra koncentrace vyjadřující podíl určitého počtu bank s největším podílem na produkci vybraného produktu v odvětví. A ukazatel Herfindahlova - Hirschmanova indexu (HHI)⁷¹. Tento index bývá nazýván plně informačním, jelikož zachycuje rysy celého bankovního sektoru. Nabývá hodnot mezi 0 a 1. Za nízkou míru koncentrace je považována hodnota do 0,10. Hodnoty mezi 0,10 a 0,18 vypovídají o střední míře koncentrace, nad 0,18 se jedná o prostředí koncentrované.⁷²

Paradigma SCP (*structure-conduct-performance*), zdůrazňující závislost výkonů na struktuře odvětví říká, že tržní síla podniku roste s koncentrací. Prvotní formulace je od J. S. Baina. Ten došel k závěru, že méně firem podnikajících na trhu vede k méně konkurenčnímu chování a méně konkurenčnímu výsledku, ve smyslu vyšších cen a vyššímu podílu cen k nákladům a vyššímu zisku na úkor spotřebitele. Dle zastánců této hypotézy není bankovní sektor a efektivnost bank ohrožena negativním vlivem koncentrace, je-li bankovní sektor otevřený. V takovém okamžiku má konkurenci v zahraničních bankách a v dalších finančních zprostředkovatelích.

Alternativou k výše zmíněné interpretaci vztahu mezi koncentrací, konkurencí a efektivností je hypotéza efektivní struktury. Ta dochází ke stejnému závěru, jen argumentace se liší. Dle jejích obhájců nemusí podniky dosahovat vyšších zisků

⁶⁸ POLOUČEK, Stanislav a kol. (2013). *Bankovníctví*. 2. vyd. V Praze: C. H. Beck. Beckovy ekonomické učebnice. ISBN 978-80-7400-491-9. S. 378.

⁶⁹ POLOUČEK, Stanislav a kol. (2013). *Bankovníctví*. 2. vyd. V Praze: C. H. Beck. Beckovy ekonomické učebnice. ISBN 978-80-7400-491-9. S. 388.

⁷⁰ POLOUČEK, Stanislav a kol. (2013). *Bankovníctví*. 2. vyd. V Praze: C. H. Beck. Beckovy ekonomické učebnice. ISBN 978-80-7400-491-9. S. 368.

⁷¹ POLOUČEK, Stanislav a kol. (2013). *Bankovníctví*. 2. vyd. V Praze: C. H. Beck. Beckovy ekonomické učebnice. ISBN 978-80-7400-491-9. S. 388.

⁷² POLOUČEK, Stanislav a kol. (2013). *Bankovníctví*. 2. vyd. V Praze: C. H. Beck. Beckovy ekonomické učebnice. ISBN 978-80-7400-491-9. S. 374-376.

na koncentrovanějších trzích důsledkem nekonkurenčního prostředí, ale díky nižším nákladům a vyšší efektivnosti některých firem. Právě efektivnější podniky získávají vyšší podíl na trhu, což může vést k tržní koncentraci.⁷³

Přestože je empirickými teoriemi obvykle potvrzeno, že koncentrovanější bankovní sektor vede k závažným ztrátám na trhu úvěrů jako celku, samotné dopady jsou různé, a to jak z hlediska jednotlivých bank, tak i z hlediska jednotlivých odvětví ekonomiky.⁷⁴

2.2. Interní faktory

Proces řízení banky představuje souhrn činností, jejichž prostřednictvím banka naplňuje svůj základní cíl, tvorbu zisku. Při vykonávání své činnosti se banky setkávají s celou řadou rizik, která mohou výrazným způsobem ovlivnit jejich podnikání. Z toho plyne nutnost bank tato rizika řídit a minimalizovat jejich dopad do hospodaření.⁷⁵ Jednotlivá rizika lze rozdělit na: úvěrové, tržní, likvidní a operační. Tržní se dělí zejména na úrokové, a dále na měnové, akciové a komoditní.⁷⁶

2.2.1. Úvěrové riziko

Jedná se o historicky nejstarší a nejvýznamnější riziko ze všech finančních rizik. Představuje riziko ztráty banky plynoucí ze selhání protistrany obchodu tím, že nedostojí závazku uhradit svůj dluh včas a v plné výši. Úvěrové riziko je spojeno nejen s úvěrovými obchody s klienty ale i s obchody na kapitálových trzích, jako např. emisní obchody, termínové obchody, opční obchody, aj.⁷⁷ Jedním ze základních nástrojů banky pro řízení úvěrového rizika jsou úvěrové limity. Ty pomáhají bance nevystavovat se nadměrnému úvěrovému riziku, např. riziku z koncentrace, jelikož tvoří hranice v rozhodování odpovědných pracovníků při prodeji úvěrů. Stanovením a následným dodržováním úvěrových limitů realizuje banka diverzifikaci svého úvěrového portfolia. Proces řízení

⁷³ POLOUČEK, Stanislav a kol. (2013). *Bankovnictví*. 2. vyd. V Praze: C. H. Beck. Beckovy ekonomické učebnice. ISBN 978-80-7400-491-9. S. 378-379.

⁷⁴ POLOUČEK, Stanislav a kol. (2013). *Bankovnictví*. 2. vyd. V Praze: C. H. Beck. Beckovy ekonomické učebnice. ISBN 978-80-7400-491-9. S. 381.

⁷⁵ KAŠPAROVSKÁ, Vlasta a kol. (2006). *Řízení obchodních bank: vybrané kapitoly*. V Praze: C. H. Beck. Beckovy ekonomické učebnice. ISBN 80-7179-381-7. S. 71.

⁷⁶ KAŠPAROVSKÁ, Vlasta a kol. (2006). *Řízení obchodních bank: vybrané kapitoly*. V Praze: C. H. Beck. Beckovy ekonomické učebnice. ISBN 80-7179-381-7. S. 72-73.

⁷⁷ KAŠPAROVSKÁ, Vlasta a kol. (2006). *Řízení obchodních bank: vybrané kapitoly*. V Praze: C. H. Beck. Beckovy ekonomické učebnice. ISBN 80-7179-381-7. S. 73.

rizik je ovlivňován regulačními pravidly kapitálové přiměřenosti, které bance stanovují povinnost držet stanovenou minimální výši kapitálu vzhledem k objemu a rizikovosti jejich aktiv, tzv. regulační kapitál.⁷⁸

2.2.2. Úrokové riziko

Vzniká bance ze změn tržních úrokových sazeb a má negativní dopad na změnu čistého úrokového výnosu nebo do tržní hodnoty kapitálu banky. Cílem řízení úrokového rizika je minimalizace úrokového rizika při současném zajištění úrokového výnosu. Zdroje úrokového rizika leží v časovém nesouladu mezi přeceněním aktiv a pasiv, kde část aktiv a pasiv je vázána na některou referenční úrokovou sazbu, taková aktiva a pasiva jsou úrokově citlivá. Dopady při změně referenční úrokové sazby na úrokový výnos pak záleží na struktuře aktiv a pasiv vázaných na pohyblivou úrokovou míru. Jedná se o tzv. riziko gapu, jsou-li aktiva a pasiva vázaná na různé pohyblivé sazby pak hovoříme o riziku báze. Příčina může být také ve změně tvaru nebo sklonu výnosové křivky či v předčasném splácení úvěrů nebo výběru vkladů, tzv. riziko vtělené opce.⁷⁹

Metod měření úrokového rizika je řada. Nejstarší užívanou metodou je gapová analýza, zkoumající vliv změny tržních úrokových sazeb na změnu čistého úrokového výnosu v daném čase. Dále existuje metoda analýzy durací, durace gap a Value at Risk metoda.⁸⁰

Rozlišují se dvě hlavní strategie řízení úrokového rizika, defenzivní a agresivní, neboli spekulace. Při defenzivní strategii se banka zajišťuje proti nepříznivým důsledkům úrokového rizika tak, aby se čistá úroková marže nezměnila při růstu či poklesu úrokových sazeb. Naopak při agresivní strategii se banka snaží měnit strukturu portfolia v závislosti na predikci o budoucím pohybu úrokových sazeb, za účelem zvýšení úrokové marže.⁸¹ Banky mohou řídit úrokové riziko prostřednictvím změny struktury položek aktiv a pasiv v bilanci nebo pomocí finančních derivátů. Tím, že změna struktury bilančních položek je často finančně náročná a začne působit až po relativně dlouhé

⁷⁸ KAŠPAROVSKÁ, Vlasta a kol. (2006). *Řízení obchodních bank: vybrané kapitoly*. V Praze: C. H. Beck. Beckovy ekonomické učebnice. ISBN 80-7179-381-7. S. 78-80.

⁷⁹ KAŠPAROVSKÁ, Vlasta a kol. (2006). *Řízení obchodních bank: vybrané kapitoly*. V Praze: C. H. Beck. Beckovy ekonomické učebnice. ISBN 80-7179-381-7. S. 91-93.

⁸⁰ KAŠPAROVSKÁ, Vlasta a kol. (2006). *Řízení obchodních bank: vybrané kapitoly*. V Praze: C. H. Beck. Beckovy ekonomické učebnice. ISBN 80-7179-381-7. S. 94-95.

⁸¹ KAŠPAROVSKÁ, Vlasta a kol. (2006). *Řízení obchodních bank: vybrané kapitoly*. V Praze: C. H. Beck. Beckovy ekonomické učebnice. ISBN 80-7179-381-7. S. 113-114.

době, jsou finanční deriváty v praxi užívané častěji. Mezi užívané deriváty se řadí forwardy, futures, swapy, opce, aj.⁸²

2.2.3. Riziko likvidity

Je taková situace, kdy banka nebude mít dostatek finančních prostředků, aby pokryla své splatné závazky. Trvalé udržení platební schopnosti především v české ale i v cizích měnách je jednou z nejdůležitějších podmínek kladených na banky.⁸³ Základem řízení krátkodobé likvidity je monitorování denní pozice banky na clearingovém účtu za účelem dodržení stanovené výše PMR. Dále k trvalému zabezpečování likvidity je banka povinna mít v držení pohotové zdroje likvidity a zároveň je třeba mít dohodnuté úvěrové linky, které jí umožní okamžité získání likvidních prostředků.

V okamžiku, kdy by banka měla v držení jen rychle likvidní aktiva, nebyla by vystavena riziku likvidity. Avšak rychle likvidní aktiva jsou spojena s nízkým výnosem, což je v rozporu se snahou banky o dosažení co nejvyšší rentability. Z toho plyne, že se banka musí snažit optimalizovat vztah mezi strukturou aktiv a pasiv, popř. mimobilančních pohledávek a závazků a tvorbou zisku.⁸⁴

2.2.4. Operační riziko

Na rozdíl od výše zmíněných rizik není definice operačního rizika jednotná. Podle opatření České národní banky jde o riziko ztráty banky důsledkem nedostatků nebo selhání vnitřních procesů, lidského faktoru nebo systémů, anebo riziko ztráty banky vlivem vnějších událostí, včetně rizika ztráty banky vlivem porušení či nenaplnění právní normy. Někdy bývá do operačního rizika zahrnováno též strategické a reputační riziko. Větší pozornost mu začala být věnována s příchodem dokumentu Basel II, který zařadil kapitálový požadavek kromě k úvěrovému a tržnímu riziku také k riziku operačnímu do výpočtu kapitálové přiměřenosti. V důsledku rychlého vývoje informačních technologií vzrostl význam bankovních informačních systémů, které sice snižují pravděpodobnost

⁸² KAŠPAROVSKÁ, Vlasta a kol. (2006). *Řízení obchodních bank: vybrané kapitoly*. V Praze: C. H. Beck. Beckovy ekonomické učebnice. ISBN 80-7179-381-7. S. 115-116.

⁸³ KAŠPAROVSKÁ, Vlasta a kol. (2006). *Řízení obchodních bank: vybrané kapitoly*. V Praze: C. H. Beck. Beckovy ekonomické učebnice. ISBN 80-7179-381-7. S. 129-130.

⁸⁴ KAŠPAROVSKÁ, Vlasta a kol. (2006). *Řízení obchodních bank: vybrané kapitoly*. V Praze: C. H. Beck. Beckovy ekonomické učebnice. ISBN 80-7179-381-7. S. 133-134.

výskytu lidských chyb a zvyšují efektivitu interních procesů, ale zároveň by jejich selhání mělo pro banku katastrofické dopady.⁸⁵

Z výše uvedeného plyne, že úkolem managementu banky je: „Řídit banku s cílem maximalizovat její hodnotu pro akcionáře v podmínkách rizika.“⁸⁶

⁸⁵ KAŠPAROVSKÁ, Vlasta a kol. (2006). *Řízení obchodních bank: vybrané kapitoly*. V Praze: C. H. Beck. Beckovy ekonomické učebnice. ISBN 80-7179-381-7. S. 137-138.

⁸⁶ MEJSTŘÍK, Michal, PEČENÁ, Magda a TEPLÝ, Petr (2008). *Základní principy bankovníctví*. Praha: Karolinum. ISBN 978-80-246-1500-4. S. 76.

3. Ukazatele rentability bank

Nejčastěji užívanými ukazateli efektivnosti hospodaření banky jsou dva poměrové ukazatele, a sice rentabilita vlastního kapitálu a rentabilita aktiv, které jsou dostupné z finančních výkazů bank. Třebaže stěžejní informací především pro akcionáře je rozdíl celkových výnosů a celkových nákladů zmenšený o daň z příjmu. Tedy informace o čistém zisku po zdanění. Taková informace je pouze absolutním měřítkem výkonnosti, neumožňuje porovnání dynamické výkonnosti ani porovnání výkonnosti s konkurencí. Proto se pro zjištění, jak je zhodnocován kapitál akcionářů, jak jsou řízena aktiva a pasiva, čili nákladovost banky budeme soustředit na poměrové ukazatele.⁸⁷

Rentabilita vlastního kapitálu ROE (*Return on equity*). Vlastním kapitálem se rozumí veškeré fondy akcionářů, tedy základní jmění, ostatní kapitálové fondy, kapitálové rezervy, nerozdělený zisk minulých let a nerozdělený zisk běžného roku. Definice ukazatele ROE je následující:⁸⁸

$$\text{ROE} = \text{čistý zisk po zdanění} / \text{průměrný vlastní kapitál}$$

Pro propočtení položky průměrné fondy akcionářů, by se správně měl užívat průměr na bázi denních zůstatků, avšak při výpočtech ročních hodnot ukazatele se běžně užívá aritmetický průměr:

$$(\text{hodnota na začátku roku} + \text{hodnota na konci roku}) / 2$$

Ukazatel ROE vyjadřuje výnosnost kapitálu vloženého akcionáři čili vlastníky banky. Za jeho výši zodpovídá management banky. Jedná se o ukazatel, který umožňuje investorům zjistit, zda je jejich kapitál reprodukován s náležitou intenzitou odpovídající riziku investice.⁸⁹ Je možné jej přímo srovnávat s jinými možnostmi investování, jako například termínovaný vklad či obligace.⁹⁰ Z toho plyne, že hodnota ROE musí být vždy vyšší než výnos dlouhodobých cenných papírů, jinak by byla investice do akcií pro investory

⁸⁷ ZIEGLER, Kamil a kol. (2006). *Finanční řízení bank*. Praha: Bankovní institut vysoká škola. ISBN 978-80-7265-192-4. S. 4.

⁸⁸ ZIEGLER, Kamil a kol. (2006). *Finanční řízení bank*. Praha: Bankovní institut vysoká škola. ISBN 978-80-7265-192-4. S. 6.

⁸⁹ RŮČKOVÁ, Petra (2011). *Finanční analýza: metody, ukazatele, využití v praxi*. 4. aktualiz. vyd. Praha: Grada. Finanční řízení. ISBN 978-80-247-3916-8. S. 54.

⁹⁰ ZIEGLER, Kamil a kol. (2006). *Finanční řízení bank*. Praha: Bankovní institut vysoká škola. ISBN 978-80-7265-192-4. S. 6.

nezajímavá a podnik tak prakticky odsouzen k zániku⁹¹. Ukazatel ROE není souměřitelný v odlišných ekonomických prostředích, proto při porovnávání jeho hodnot bývá často jeho nominální hodnota očištěna od vlivu inflace⁹². Nedokonalost tohoto ukazatele spočívá v tom, že nebere v úvahu spekulativní faktor (leverage factor). Obchodní banka může jednoduše zvýšit ROE změnou kapitálové struktury. V okamžiku, kdy je úroková míra cizího kapitálu nižší než rentabilita celkového kapitálu, roste rentabilita vlastního kapitálu při přílivu zmíněného cizího.⁹³ Proti tomuto jevu existuje regulační opatření, a sice opatření kapitálové přiměřenosti bank.

Rentabilita aktiv ROA (*return on assets*). Ukazatel ROA vyjadřuje, jak efektivně jsou aktiva využívána k tvorbě zisku. Je vyjádřen následovně⁹⁴:

$$\text{ROA} = \text{čistý zisk po zdanění} / \text{průměrná celková aktiva}$$

Položka průměrných aktiv je tvořena průměrnou hodnotou aktiv ve sledovaném období. Pro propočítání jsou opět nejčastěji používány hodnoty aritmetického průměru:

$$(\text{hodnota na začátku roku} + \text{hodnota na konci roku}) / 2$$

ROA vyjadřuje celkovou výnosnost kapitálu bez ohledu na to, z jakých zdrojů byly financovány podnikatelské činnosti⁹⁵. Na rozdíl od ROE je tento ukazatel souměřitelný v odlišných ekonomických prostředích. Za mezinárodní standard se u ROA považuje hodnota 1,00 %. Zaměřením se pouze na ukazatel ROA může opět dojít k jednostrannému pohledu, a to hlavně u bank, které mají nízkou hodnotu spekulativního faktoru.⁹⁶

Ukazatele rentability by měly mít v časové řadě obecně rostoucí tendenci. Tento požadavek je spojen s prostředím rostoucí ekonomiky, kde je žádoucí i růst efektivity podniků. To však znamená, že v době krize nelze automaticky zhodnocovat pokles

⁹¹ RŮČKOVÁ, Petra (2011). *Finanční analýza: metody, ukazatele, využití v praxi*. 4. aktualiz. vyd. Praha: Grada. Finanční řízení. ISBN 978-80-247-3916-8. S. 54.

⁹² ZIEGLER, Kamil a kol. (2006). *Finanční řízení bank*. Praha: Bankovní institut vysoká škola. ISBN 978-80-7265-192-4. S. 6.

⁹³ RŮČKOVÁ, Petra (2011). *Finanční analýza: metody, ukazatele, využití v praxi*. 4. aktualiz. vyd. Praha: Grada. Finanční řízení. ISBN 978-80-247-3916-8. S. 55.

⁹⁴ ZIEGLER, Kamil a kol. (2006). *Finanční řízení bank*. Praha: Bankovní institut vysoká škola. ISBN 978-80-7265-192-4. S. 7.

⁹⁵ PAVELKOVÁ, Drahomíra a KNÁPKOVÁ, Adriana (2005). *Výkonnost podniku z pohledu finančního manažera*. Praha: Linde. ISBN: 80-86131-63-7. S. 24.

⁹⁶ ZIEGLER, Kamil a kol. (2006). *Finanční řízení bank*. Praha: Bankovní institut vysoká škola. ISBN 978-80-7265-192-4. S. 7.

efektivnosti podniku jako zcela negativní, nebude-li větší než je obecně pokles ekonomiky. V takovém okamžiku se jedná o přirozený proces vývoje ekonomiky⁹⁷. Pro porozumění tomu, jak efektivně je banka řízena, je třeba pracovat s ukazateli ROE a ROA společně a zvažovat je oba z pohledu vystavení se spekulativnímu riziku.⁹⁸

3.1. Dekompozice zisku.

Dekompozice zisku, či jinak též pyramidová soustava ukazatelů, je metodou rozkládající vrcholový ukazatel. Jako vrcholový ukazatel rentability nám v tomto případě poslouží ukazatel ROE. Cílem pyramidové soustavy je nejen popsání vzájemné závislosti jednotlivých ukazatelů, ale i analýza složitých vnitřních vazeb v rámci pyramidy. Z toho vyplývá, že jakýkoliv zásah do jednoho ukazatele se projeví v celé vazbě.⁹⁹ Pyramidová soustava nám umožní lépe pochopit proces aktivního řízení banky a tvorbu zisku. Jejím prostřednictvím půjdeme více do hloubky, což nám umožní nalézt oblasti, ve kterých má banka, třeba oproti konkurenci, slabiny. Strukturu dekompozice zisku včetně matematických vztahů mezi jednotlivými položkami znázorňuje následující schéma¹⁰⁰.

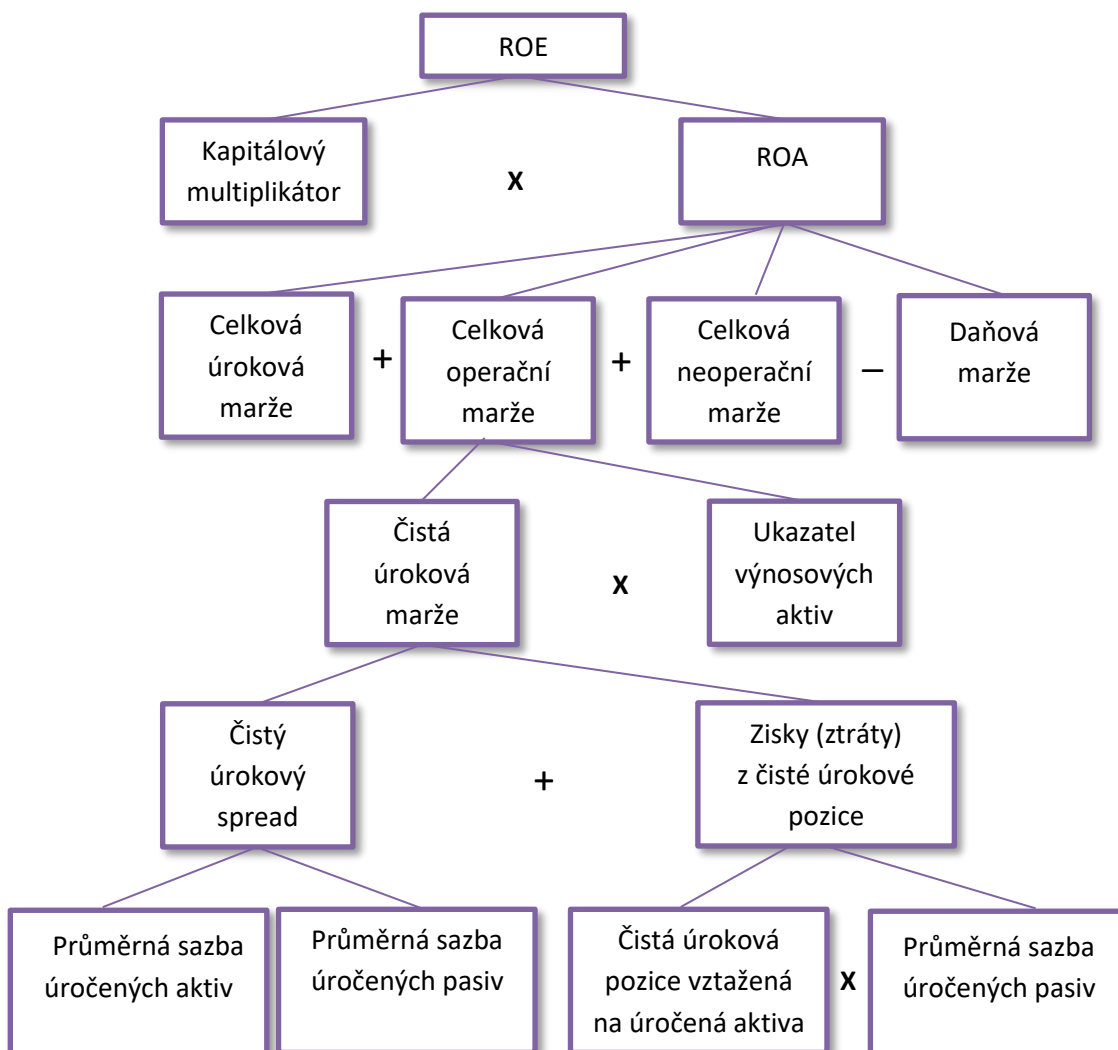
⁹⁷ RŮČKOVÁ, Petra (2011). *Finanční analýza: metody, ukazatele, využití v praxi*. 4. aktualiz. vyd. Praha: Grada. Finanční řízení. ISBN 978-80-247-3916-8. S. 52.

⁹⁸ ZIEGLER, Kamil a kol. (2006). *Finanční řízení bank*. Praha: Bankovní institut vysoká škola. ISBN 978-80-7265-192-4. S. 8.

⁹⁹ RŮČKOVÁ, Petra (2011). *Finanční analýza: metody, ukazatele, využití v praxi*. 4. aktualiz. vyd. Praha: Grada. Finanční řízení. ISBN 978-80-247-3916-8. S. 71.

¹⁰⁰ ZIEGLER, Kamil a kol. (2006). *Finanční řízení bank*. Praha: Bankovní institut vysoká škola. ISBN 978-80-7265-192-4. S. 8.

Schéma č. 1: Dekompozice ukazatele ROE:

Zdroj: Vlastní zpracování dle publikace *Finanční řízení bank*.

Složení ukazatele ROE:

Kapitálový multiplikátor. Je poměrem průměrných celkových aktiv a průměrného vlastního kapitálu. Vyjadřuje, jaké množství aktiv je kryto jednotkou kapitálu. Je také nazýván *leverage ratio* neboli ukazatel pákového efektu. Jeho definice je následující:¹⁰¹

$$\text{Kapitálový multiplikátor} = \text{průměrná celková aktiva} / \text{průměrný vlastní kapitál}$$

Ukazatel ROA:

$$\text{ROA} = \text{čistý zisk po zdanění} / \text{průměrná celková aktiva}$$

¹⁰¹ HRDÝ, Milan (2005). *Oceňování finančních institucí*. Praha: Grada. Finance. ISBN 80-247-0938-4. S. 54.

Výpočet průměrných aktiv je vysvětlen výše, u definice ukazatele ROA.

Složení ROA, jehož výše je ovlivněna následujícími ukazateli:

Celková úroková marže. Jedná se o čistý úrokový příjem vztažený na jednotku všech aktiv. Tento ukazatel nebývá často uváděn, jelikož nezohledňuje výši úročených aktiv. Pro potřebu analýzy nám jako ekvivalent úrokových výnosů a nákladů budou sloužit položky „výnosy z úroků a podobné výnosy“ a „náklady na úroky a podobné náklady“.

$$\text{Celková úroková marže} = \frac{(\text{úrokové výnosy celkem} - \text{úrokové náklady celkem})}{\text{průměrná celková aktiva}}$$

Celková operační marže. Ukazatel vyjadřuje, jak efektivně dokáže banka přijatými poplatky pokrýt zaplacené poplatky a ostatní administrativní náklady. Informace o operačních výnosech a nákladech jsou součástí výkazu zisku a ztrát pod pojmem „výnosy z poplatků a provizí“, „náklady na poplatky a provize“ a „provozní náklady“.

$$\text{Celková operační marže} = \frac{(\text{operační výnosy} - \text{operační náklady})}{\text{průměrná celková aktiva}}$$

Celková neoperační marže. Vypovídá o efektivnosti ostatních neoperačních příjmů, jako např. příjmů z držení akcií¹⁰². Pro výpočet rozdílu mezi neoperačními výnosy a náklady použijeme informace, které nesloužily k výpočtu předchozích ukazatelů. Tedy „výnos z dividend“, „zisk či ztráty z finančních operací“, „ostatní výnosy a náklady“.

$$\text{Celková neoperační marže} = \frac{(\text{neoperační výnosy} - \text{neoperační náklady})}{\text{průměrná celková aktiva}}$$

¹⁰² HRDÝ, Milan (2005). *Oceňování finančních institucí*. Praha: Grada. Finance. ISBN 80-247-0938-4. S. 56.

Daňová marže. Ukazatel daňové marže vyjadřuje schopnost banky optimalizovat svoji daňovou povinnost¹⁰³. Informace o dani z příjmu je součástí výkazu zisku a ztrát.¹⁰⁴

Daňová marže = placená daň z příjmu / průměrná celková aktiva

Složení celkové úrokové marže:

Čistá úroková marže. Ukazatel čisté úrokové marže je často užívaný. Vypovídá o tom, jak efektivně banka řídí vztah mezi úrokovými příjmy a úrokovými náklady vztaženými na průměrná úročená aktiva.¹⁰⁵ Tedy odráží změny ve velikosti úrokových sazeb u klientských úvěrů a vkladů.

**Čistá úroková marže = (úrokové výnosy celkem – úrokové náklady celkem) /
průměrná úročená aktiva**

Způsob výpočtu průměrných úročených aktiv bude stejný jako výpočet průměrných celkových aktiv. Postup výpočtu bude následující:

(hodnota na začátku roku + hodnota na konci roku) / 2

Vymezení průměrných úročených aktiv je velmi složité a tato informace není uváděna jako samostatná položka v účetní závěrce. Vzhledem k tomu, že některé banky uvádí hodnoty čisté úrokové marže pouze za konsolidovaný celek, ale ne za banku samostatně, využijeme publikovanou metodiku výpočtu čisté úrokové marže Komerční banky, která nám zároveň zajistí srovnatelnost jednotlivých hodnot. Ta v souladu s touto metodikou zveřejňuje hodnoty čisté úrokové marže za konsolidovaný celek i odděleně za banku.

¹⁰³ HRDÝ, Milan (2005). *Oceňování finančních institucí*. Praha: Grada. Finance. ISBN 80-247-0938-4. S. 56.

¹⁰⁴ ZIEGLER, Kamil a kol. (2006). *Finanční řízení bank*. Praha: Bankovní institut vysoká škola. ISBN 978-80-7265-192-4. S. 9.

¹⁰⁵ ZIEGLER, Kamil a kol. (2006). *Finanční řízení bank*. Praha: Bankovní institut vysoká škola. ISBN 978-80-7265-192-4. S. 9.

Výpočet je následující:

Tabulka č. 7: Metodika výpočtu čisté úrokové marže.

Zdroj: Výkaz zisku a ztráty
„Čisté úrokové výnosy“ (bez „Výnosu z dividend“)
/
Zdroj: Výkaz o finanční situaci
„Hotovost a účty u centrálních bank“ (pouze „Účty u centrálních bank“, bez „Reverzních repo operací“)
„Finanční aktiva v reálné hodnotě vykázaná do zisku a ztráty“ (pouze „Dluhopisy“)
„Realizovatelná finanční aktiva“ (pouze „Dluhopisy“)
„Finanční investice držené do splatnosti“ (pouze „Dluhopisy“)
„Čisté úvěry a pohledávky za klienty“
„Pohledávky za bankami“

Zdroj: Vlastní zpracování dle Výroční zprávy 2016 Komerční banky.

Ukazatel výnosových aktiv. Vyjadřuje, jakou část celkových aktiv tvoří aktiva úročená. V zájmu banky je, aby se hodnota tohoto ukazatele co nejvíce blížila hodnotě 100 %. To však není možné, jelikož banka má v držení k zajištění své činnosti hmotná a nehmotná aktiva a hotovost, atd.¹⁰⁶ Výpočet průměrných úročených aktiv a průměrných celkových aktiv bude probíhat tak, jak bylo zmíněno výše:

$$\text{Ukazatel výnosových aktiv} = \text{průměrná úročená aktiva} / \text{průměrná celková aktiva}$$

Složení čisté úrokové marže:

Čisté úrokové rozpětí (*spread*). Tento ukazatel bývá užíván méně často nežli ukazatel čisté úrokové marže. Především protože čisté úrokové rozpětí neobsahuje poměr úročených a neúročených aktiv a pasiv.

$$\text{Čisté úrokové rozpětí} = \text{průměrná sazba úročených aktiv} - \text{průměrná sazba úročených pasiv}$$

Zisky (ztráty) z čisté úrokové pozice. Vyjadřuje vliv dopadu rozdílné velikosti úročených aktiv a úročených pasiv. Cílem bank je dosahovat co nejvyšších hodnot, tedy aby rozdíl

¹⁰⁶ HRDÝ, Milan (2005). *Oceňování finančních institucí*. Praha: Grada. Finance. ISBN 80-247-0938-4. S. 55.

ve velikosti úročených aktiv a úročených pasiv byl co největší ve prospěch úročených aktiv:¹⁰⁷

**Zisky (ztráty) z čisté úrokové pozice = čistá úroková pozice vztažená na úročená
aktiva x úrokové náklady úročených pasiv**

Složení čistého úrokového rozpětí:

Průměrná sazba úročených aktiv. Ukazatel vypovídá o schopnosti banky efektivně ocenit aktiva:

**Průměrná sazba úročených aktiv = celkové úrokové výnosy /
průměrná úročená aktiva**

Průměrná sazba úročených pasiv. Tento ukazatel vypovídá o efektivnosti ocenění pasiv.

**Průměrná sazba úročených pasiv = celkové úrokové náklady /
průměrná úročená pasiva**

Opět jako u průměrných úročených aktiv, je vymezení průměrných úročených pasiv náročné. Pro potřebu analýzy nám jako součást úročených pasiv, po vzoru výpočtu úročených aktiv, poslouží „závazky vůči bankám“, „závazky vůči klientům“, „emitované cenné papíry“ a „finanční závazky v reálné hodnotě vykázané do zisku nebo ztráty“. U poslední položky zahrnujeme pouze cenné papíry.

^{107 107} ZIEGLER, Kamil a kol. (2006). *Finanční řízení bank*. Praha: Bankovní institut vysoká škola. ISBN 978-80-7265-192-4. S. 9.

Složení zisků (ztrát) z čisté úrokové pozice:

Čistá úroková pozice vztažená na úročená aktiva. Popisuje, zda má banka ve své bilanci více úročených aktiv než pasiv. Banka je ziskovější, čím je hodnota tohoto ukazatele vyšší.¹⁰⁸

Čistá úroková pozice vztažená na úročená aktiva = (celková úročená aktiva – celková úročená pasiva) / celková úročená aktiva

¹⁰⁸ ZIEGLER, Kamil a kol. (2006). *Finanční řízení bank*. Praha: Bankovní institut vysoká škola. ISBN 978-80-7265-192-4. S. 9.

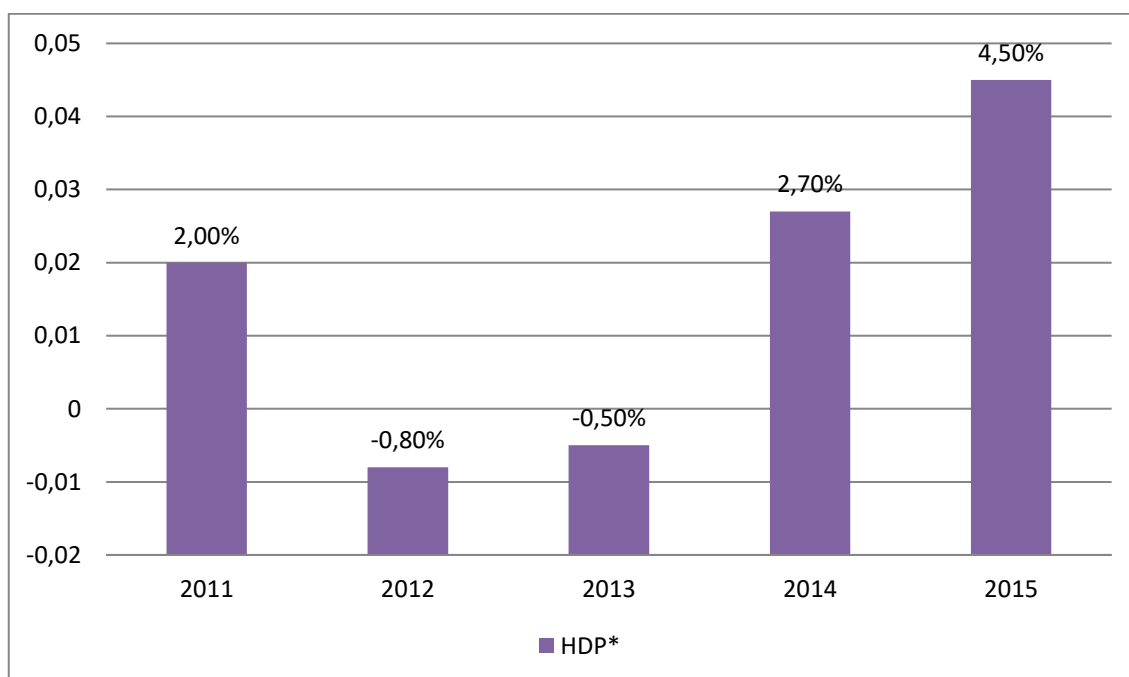
4. Ekonomické prostředí ve sledovaném období:

Uvádíme makroekonomické ukazatele pro definování ekonomického prostředí ve sledovaném období. Informace v této kapitole byly čerpány ze stránek Českého statistického úřadu a ze Zpráv o výkonu dohledu nad finančním trhem sestavovaných a publikovaných Českou národní bankou.

4.1. Hrubý domácí produkt

Po přesunu světové finanční a hospodářské krize do Evropy, a též do České republiky, zaznamenala česká ekonomika meziroční růst hrubého domácího produktu (HDP) poprvé v roce 2010. Ten pokračoval i v roce 2011, avšak hned v následujícím roce prošla česká ekonomika obdobím recese. Meziroční růst reálného HDP v průběhu let popisuje následující graf.

Graf č. 2: Meziroční růst reálného HDP (v%):

* Údaje jsou uváděny bez očištění o nestejný počet pracovních dní.

Zdroj: Vlastní zpracování dle ČSÚ.

V roce 2011 došlo k reálnému růstu ekonomiky o 2 %, avšak tempo růstu oproti předchozímu roku zpomalilo. Nejvíce k ekonomickému růstu přispělo zlepšení exportních možností, a to díky tomu, že se světový obchod postupně dostával

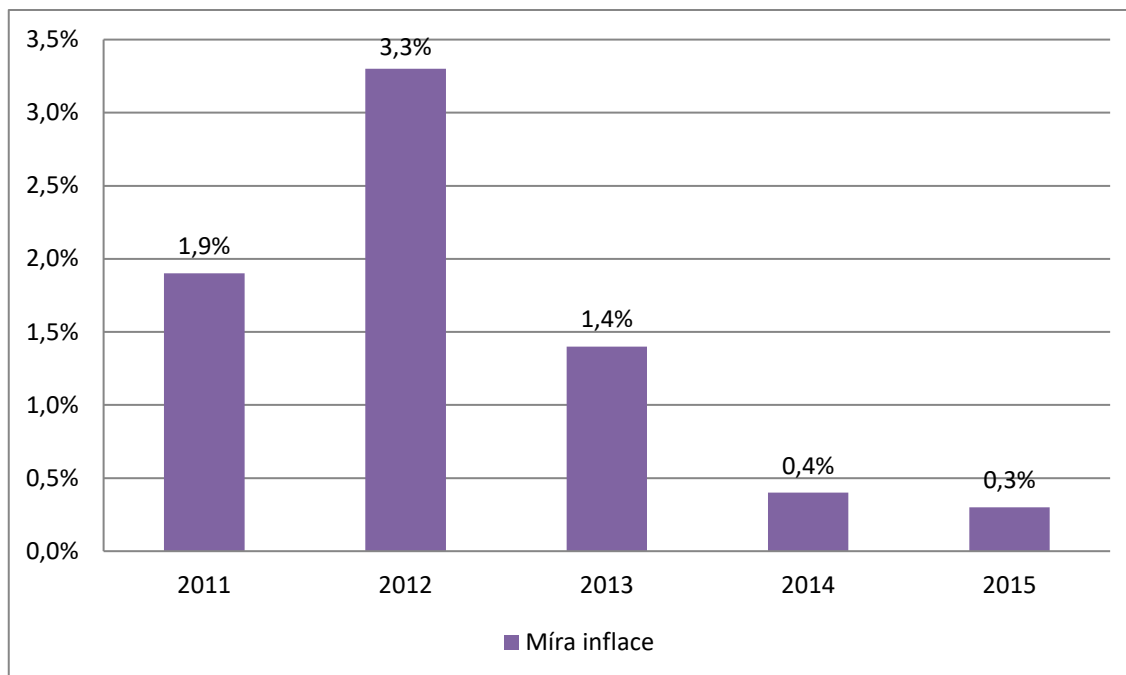
z ekonomické recese a finanční krize. Avšak ve druhém čtvrtletí došlo ke zpomalení růstu ekonomiky důsledkem poklesu spotřeby domácností a vlády a opětovnému zvyšování napětí na finančních trzích. V roce 2012 se česká ekonomika dostala do období recese. HDP meziročně kleslo o 0,8 % a za nepříznivým vývojem stála především klesající domácí poptávka. Pokles poptávky byl jak na straně domácností po zboží a službách, tak i na straně investorů. Na poklesu domácí poptávky se podílel mimo jiné pokles průměrné reálné mzdy a zvýšení míry úspor, což zapříčinilo snížení výdajů domácností. I v roce 2013 byl vykázán meziroční pokles HDP a to o 0,5 %. Avšak již ve čtvrtém čtvrtletí se ekonomická aktivita vrátila k meziročnímu růstu. Příčinou poklesu HDP byl propad hrubé tvorby fixního kapitálu a z celoročního pohledu i mírně záporný příspěvek čistého vývozu. Naopak spotřeba domácností a vlády rostla. Za celý rok 2014 byl vykázán meziroční růst HDP o 2,7 % a česká ekonomika se tak opět vrátila k růstu. Došlo tak k příznivým projevům uvolnění měnové politiky prostřednictvím oslabení měnového kurzu české koruny, odeznění restriktivního působení fiskální politiky a mírného zlepšení hospodářské situace v eurozóně. Podíl na ekonomickém růstu měly všechny složky domácí poptávky. Jediný záporný příspěvek k růstu HDP měl čistý vývoz. V roce 2015 šlo o nejvyšší meziroční růst ve sledovaném období, HDP meziročně vzrostlo o 4,5 %. Na ekonomickém růstu se podílela především spotřeba domácností a hrubá tvorba kapitálu. Za růstem spotřeby domácností stála poměrně vysoká reálná dynamika objemu mezd a platů. Současně byl ekonomický růst podporován nízkými cenami ropy, zvýšením vládních investic financovaných především z evropských zdrojů, růstem zahraniční poptávky a setrvávajícími uvolněnými měnovými podmínkami.

4.2. Inflace

Níže uvádíme graf demonstrující míru inflace vyjádřenou přírůstkem průměrného ročního indexu spotřebitelských cen, vyjadřující změnu průměrné cenové hladiny za posledních 12 měsíců oproti průměru 12 měsíců předchozích.¹⁰⁹

¹⁰⁹ ČSÚ. Český statistický úřad [online]. Cit. 10. 4. 2017 Dostupné z: https://www.czso.cz/csu/czso/mira_inflace.

Graf č. 3: Průměrná roční míra inflace (v%):

Zdroj: Vlastní zpracování dle ČSÚ.

Průměrná hodnota inflace, která se současně s předchozím rokem mírně zvýšila, činila v roce 2011 1,9 %. Příčinou růstu bylo především zvýšení cen komodit a potravin ve světě a regulovaných cen v České republice. Už ke konci roku 2011 se do cen potravin s předstihem promítlo zvýšení sazby DPH, ke kterému mělo dojít počátkem roku 2012. Za rok 2012 se průměrná hodnota inflace zvýšila o 3,3 %. K čemuž došlo díky zvýšení DPH od ledna 2012, růstu regulovaných cen a cen potravin a zároveň v díky vyšším cenám pohonných hmot ve světě. Naopak jádrová inflace byla záporná a poukazovala na protiinflační působení domácí ekonomiky. Ve srovnání s předchozím rokem se v roce 2013 průměrná míra inflace snížila na 1,4 %. V roce 2013 se celková meziroční inflace přibližovala k dolní hranici tolerančního pásma České národní banky, avšak už v roce 2014 klesla hluboko pod tuto hranici, když se její průměrná hodnota snížila na 0,4 %. Ani za rok 2015 se průměrná míra inflace nezlepšila, činila 0,3 %. K jejím nízkým hodnotám přispíval utlumený vývoj cen potravin i regulovaných cen, a navíc i prohloubení meziročního poklesu cen pohonných hmot. Naopak jádrová inflace zrychlila nad 1% hranici tolerančního pásma České národní banky.

4.3. Hospodářské výsledky bankovního sektoru

Během sledovaného období spadly základní úrokové sazby centrální banky na své minimum, tzv. technickou nulu. Hospodaření bank v prostředí velmi nízkých úrokových sazeb mělo dopady na výši a strukturu zisku z finanční a provozní činnosti bank. Úrokový zisk představuje rozhodující podíl na tvorbě zisku z finanční činnosti bank. Ten v roce 2011 zaznamenal růst o 4,4 % na 109,9 mld. díky rychlejšímu růstu úrokových příjmů než zvyšování úrokových nákladů. V roce 2012 klesl úrokový výnos z hodnoty 109,9 mld. na 107,9 mld. a následně klesl v roce 2013 na 105,5 mld. Navzdory klesajícímu úrokovému zisku tvořil bankovní sektor meziročně vyšší zisk až do roku 2013, v roce 2012 kompenzovaný ziskem z finančních aktiv k obchodování a v roce 2013 ziskem z ostatních činností. V roce 2014 zisk bankovního sektoru meziročně stagnoval, přestože úrokový zisk vzrostl na 110,4 mld. Příčinou růstu byl růst úrokových výnosů doprovázený poklesem úrokových nákladů. V roce 2015 vykázal bankovní sektor meziroční růst zisku o 3,9 % společně s mírným růstem úrokového výnosu na 110,9 mld. Za růstem úrokového zisku stály klesající úrokové náklady.

V prostřední nízkých úrokových sazeb kde, kromě roku 2014, zaznamenávaly banky mírné poklesy úrokových výnosů, měl tento jev dopad na čistou úrokovou marži. Ta během sledovaného období měla za celý bankovní sektor klesající tendenci.

Zisk z poplatků a provizí představuje dlouhodobě druhý nejvýznamnější zdroj zisku bank. V roce 2011 vykázal růst o 1,4 % na 39 mld. tvořený poplatky a provizemi z platebního styku. V průběhu zbylých let vykazoval klesající tendenci. Příčinou byl zejména tlak vytvářený v roce 2012 na zúžení poplatkové škály a na celkové snížení poplatků za bankovní produkty a služby. Dále také růst nákladů na poplatky a provize, a v neposlední řadě konkurenční tlak na trhu bankovních služeb.

5. Analýza hospodaření vybraných obchodních bank

Data pro tvorbu analýzy budou čerpána z auditovaných výročních zpráv publikovaných na oficiálních webech bank. Nikoliv však z informací uváděných za konsolidované celky. Uvědomuji si, že vzájemná spolupráce v rámci Skupiny posiluje společnou pozici na trhu a umožňuje rozšíření nabídky finančních služeb klientovi. Zároveň jsem si vědoma toho, že naprosté vyčlenění banky ze Skupiny není možné (např. z důvodu majetkových účastí v dceřiných a přidružených společnostech), ale v této práci budeme analyzovat banky jako samostatné subjekty a data budou čerpána z individuálních účetních závěrek. Toto rozhodnutí podpořilo i rozdělení bank do skupin velkých, středních a malých bank Českou národní bankou, kam na základě objemu bilanční sumy spadají pouze jednotlivé bankovní subjekty, nikoliv konsolidované celky.

Analýza bude provedena na vzorku 4 bank, zástupců ze skupin bank s největšími podíly na celkové bilanční sumě bankovního sektoru. Za skupinu velkých bank budeme analyzovat následující 2 banky.

Komerční banka, a. s. (KB) je od roku 2001 součástí mezinárodní finanční skupiny Sociétés Générale. Zároveň je mateřskou společností Skupiny KB. Je bankou univerzální se širokou nabídkou služeb v sekci retailového, podnikového a investičního bankovníctví. Zaměřuje se především na klientelu z řad občanů a drobných podnikatelů. Prostředím pro budování vztahů s klienty je pro KB pobočková síť, která byla koncem roku 2015 tvořena 397 bankovními pobočkami (včetně divize pro korporátní klienty na Slovensku). Ke konci roku 2015 měla KB celkem 1 647 000 klientů, z toho 1 391 000 byli občané a zbylých 256 000 zákazníků bylo ze skupiny podnikatelů, firem a korporací.

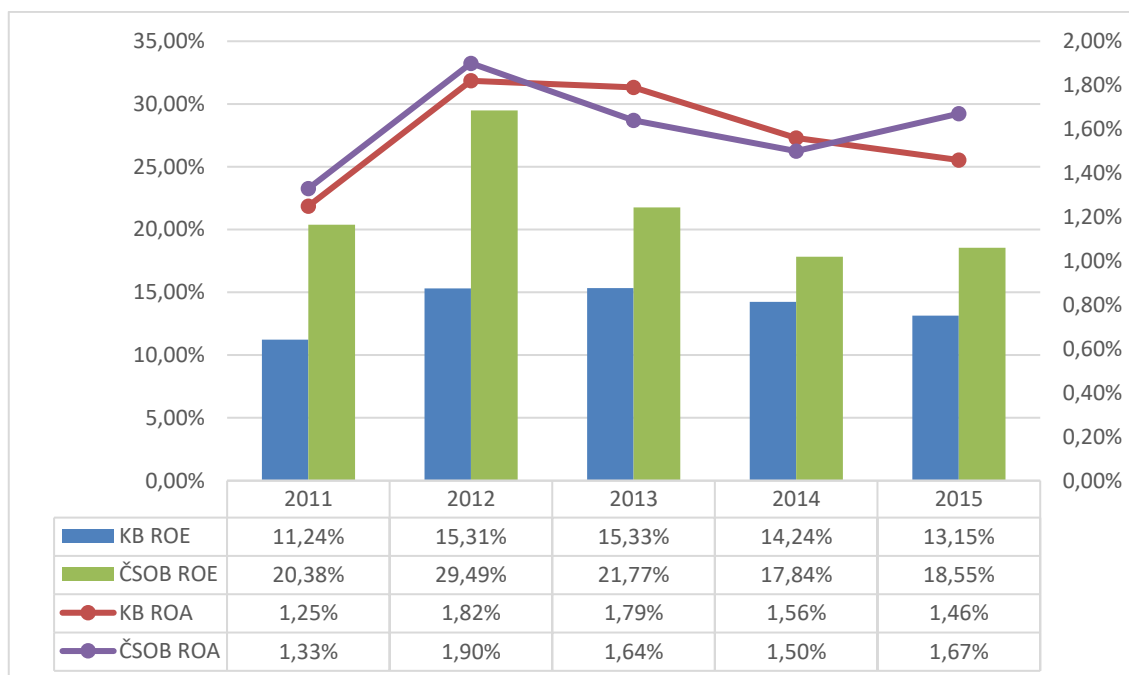
Československá obchodní banka, a. s. (ČSOB) byla již roku 1999 zprivatizována mezinárodní skupinou KBC Group. Roku 2000 převzala podnik Investiční a Poštovní banky, čímž došlo ke zvýšení koncentrace na bankovním trhu a ČSOB vzrostl objem vkladů a úvěrů o více než 100 %¹¹⁰. Je členem Skupiny ČSOB, jejíž společnosti přímo či nepřímo ovládá ČSOB či KBC. ČSOB je stejně jako KB bankou univerzální. Její klientela je tvořena fyzickými osobami, malými a středními podniky a korporátními a institucionálními podniky, tedy pokrývá všechny klientské segmenty. Klíčová je pro ni obsluha bankovníctví pro retail a malé a střední podniky (SME). V retailovém

¹¹⁰ POLOUČEK, Stanislav a kol. (2013). *Bankovníctví*. 2. vyd. V Praze: C. H. Beck. Beckovy ekonomické učebnice. ISBN 978-80-7400-491-9. S. 376.

bankovníctví v České republice působí ČSOB pod základními obchodními značkami ČSOB, Era a Poštovní spořitelna. K 31. 12. 2015 byl celkový počet klientů ČSOB 2 831 000, množství poboček ČSOB pro retail a malé a SME byl 230 a Era finančních center bylo celkem 75.

Vrcholovým ukazatelem pyramidové soustavy a dalším klíčovým ukazatelem rentability jsou ukazatele ROE a ROA. Jejich hodnoty byly zaneseny do následujícího grafu.

Graf č. 4: Ukazatele ROE a ROA u KB a ČSOB:

Zdroj: Vlastní zpracování dle Výročních zpráv KB a ČSOB v letech 2010 – 2015.

Z grafu je zřejmé, že ČSOB nabývá vyšších hodnot ROE v porovnání s KB. Do zisku ČSOB se v roce 2011 negativně promítlo jednorázové znehodnocení řeckých dluhopisů a ubralo tak z čistého zisku 2,5 mld. Kč. V roce 2012 vzrostlo ROE ČSOB o 4,07 procentního bodu (p.b.). Příčinou byla tvorba vyššího čistého zisku za účetní období, který byl navýšený prodejem části vlastnických práv ČSOB v ČSOB Pojišťovně a částí akcií ČSOB Asset Management, a. s. investiční společnosti. S růstem čistého zisku vzrostl ČSOB též vlastní kapitál, avšak ani ten po propočtu průměrného vlastního kapitálu nesnížil hodnotu ROE. Za rok 2013 a 2014 hodnota ROE u ČSOB klesla na 17,84 %. Přiblížila se tak ROE KB. K poklesu došlo v důsledku snižujícího se čistého zisku po zdanění

a zvyšování celkového vlastního kapitálu, který odráží předpokládané regulační požadavky. Rok 2014 přinesl ČSOB růst ROE o 0,71 p.b. díky růstu zdaněného zisku za účetní období.

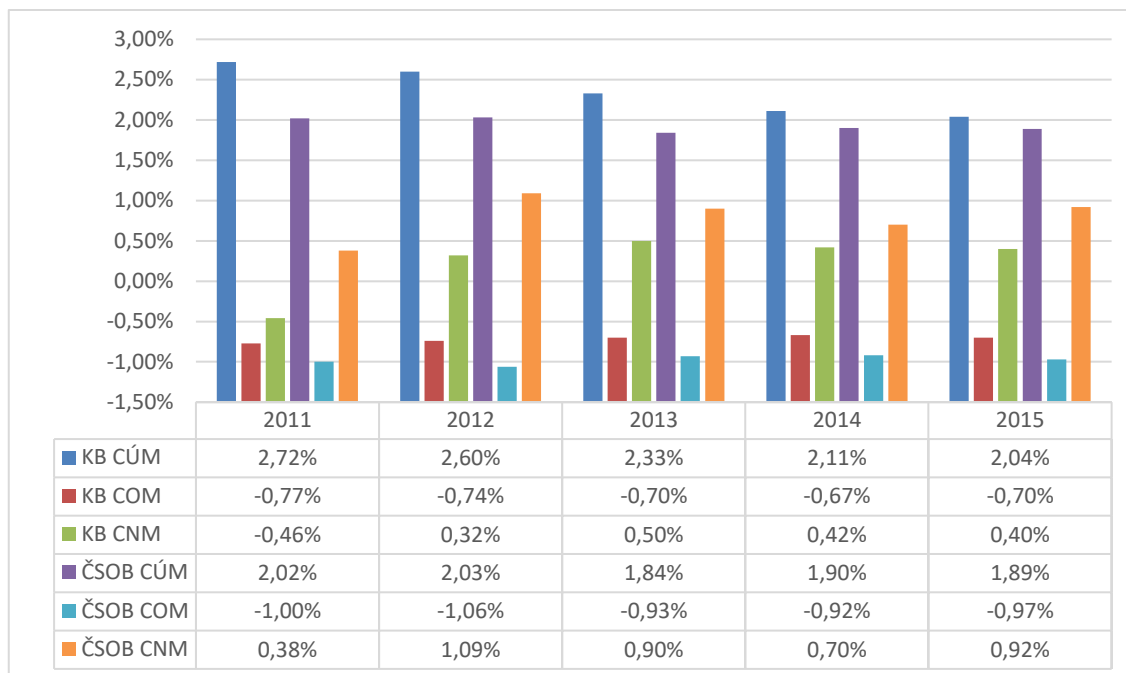
Hodnoty ROE u KB nevykazují v průběhu let skokové změny jako u ČSOB. V roce 2011 bylo ROE 11,24 % a bylo nejnižší ve sledovaném období. Důvodem bylo, jako u ČSOB, vytvoření opravné položky vůči hodnotě řeckých vládních dluhopisů o výši 5 355 mil. Kč. K růstu ROE došlo v roce 2012 a to o 4,7 p.b. díky výraznému nárůstu čistého zisku po zdanění. V průběhu následujících let docházelo ke snižování hodnoty ROE kvůli navyšující se hodnotě vlastního kapitálu banky.

Ukazatel ROE vzniká součinem ukazatele ROA a kapitálového multiplikátoru, kde kapitálový multiplikátor udává míru využití cizího kapitálu. Nižší hodnota kapitálového multiplikátoru znamená vyšší podíl vlastního kapitálu na kapitálu celkovém a zároveň se jeho nižší hodnota promítá do nižší hodnoty ROE.

U hodnoty ROA, vyjadřující výnosnost průměrné jednotky aktiv, si v prvních 2 letech ČSOB vedla lépe než KB. Nejvyšší hodnoty ROA, 1,9 %, dosáhla ČSOB v roce 2012. Následující 2 roky dosahovala vyšších hodnot naopak KB a roku 2015 převýšila opět hodnota ROA ČSOB, 1,67 %, hodnotu ROA KB. Veškeré vykazované hodnoty ROA u obou bank lze charakterizovat jako velmi dobré až excelentní¹¹¹. Pro pochopení hodnot ROA a jejich vývoje v čase je třeba tento ukazatel rozložit na dílčí ukazatele.

¹¹¹ ZIEGLER, Kamil a kol. (2006). *Finanční řízení bank*. Praha: Bankovní institut vysoká škola. ISBN 978-80-7265-192-4. S. 7.

Graf č. 5: Ukazatele CÚM, COM a CNM u KB a ČSOB:

Zdroj: Vlastní zpracování dle Výročních zpráv KB a ČSOB v letech 2010 – 2015.

Celková úroková marže (CÚM) je největší a nejvýznamnější hodnotou ovlivňující ROA. Vypovídá o čistém úrokovém příjmu vztaženém na jednotku všech aktiv. Z grafu je vidět, že vyšších hodnot dosahuje KB. V roce 2011 dosahuje maximální hodnoty 2,72 % díky zrychlenému růstu objemu poskytnutých úvěrů všem segmentům. Jelikož je ROA tvořeno součtem celkové úrokové, operační a neoperační marže ponížené o daňovou marži, lze očekávat, že zbylé hodnoty budou u KB v prvních dvou letech a v roce 2015 nižší než u ČSOB. ČSOB má nejnižší hodnotu CÚM v roce 2013, kdy dosahuje 1,84 %, kvůli poklesu čistého úrokového výnosu.

Z hodnot celkové operační marže (COM) je vidět, že KB je efektivnější v pokrývání zaplacených poplatků a provizí a provozních nákladů výnosy z poplatků a provizí. Hodnoty COM nabývají záporných hodnot zejména kvůli největší nákladové položce z provozních nákladů, personálním nákladům. V prostředí internetového bankovníctví nabývá efektivní řízení provozních nákladů na důležitosti.

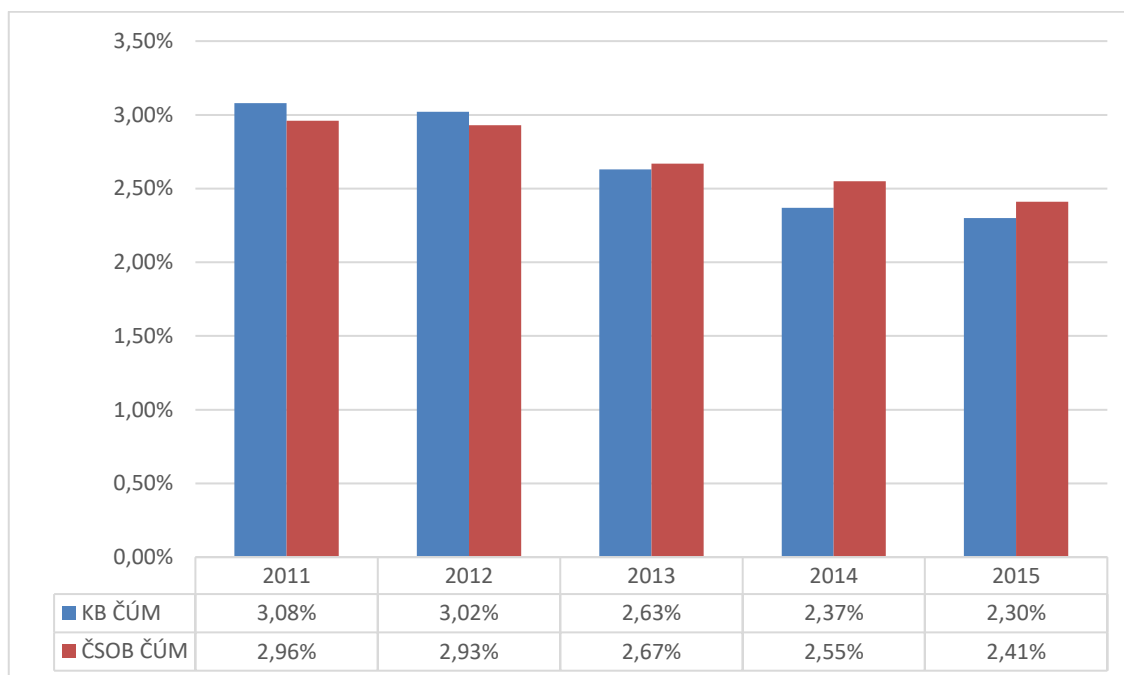
U celkové neoperační marže (CNM) má KB i ČSOB nejhorší hodnoty v roce 2011. KB dosahuje dokonce záporné hodnoty -0,46 %. Příčina leží v už zmiňovaných opravných položkách vůči řeckým dluhopisům. Celkově je CNM tvořena výnosy z dividend, zisku/ztrát z finančních operací a ostatních výnosů a nákladů. Jedná

se o poměrně nestabilní zdroje zisku. Nízké hodnoty KB oproti ČSOB nám v tomto případě vyrovnají vysoké hodnoty u ČÚM. ČSOB zaznamenala nejvyšší hodnotu ČNM (1,09 %) v roce 2012 díky zmíněnému prodeji části vlastnických práv v přidružených společnostech.

Daňová marže nabývá u ČSOB hodnot od 0,06 % do 0,19 % a u KB od 0,23 % do 0,36 %. Jedná se o zaplacenou daň z příjmu vztaženou na průměrná celková aktiva.

Celkové úroková marže se skládá ze součiny čisté úrokové marže a ukazatele výnosových aktiv. V grafu je uvedený vývoj čisté úrokové marže představující efektivitu řízení vztahu mezi úrokovými příjmy a úrokovými náklady vztaženými na průměrná úročená aktiva.

Graf č. 6: Ukazatel ČÚM u KB a ČSOB:

Zdroj: Vlastní zpracování dle Výročních zpráv KB a ČSOB v letech 2010 – 2015.

Z grafu je vidět klesající tendence čisté úrokové marže (ČÚM). Za rok 2011 neuvádí ani jedna z bank pokles čisté úrokové marže oproti roku 2010. Snížení ČÚM se projevilo až v roce 2012, vlivem klesajících tržních úrokových sazeb, základních sazeb České národní banky a poklesu výnosu českých státních dluhopisů. U ČSOB došlo k největšímu meziročnímu poklesu v roce 2013, a to o 0,26 p.b. Příčinou byl nejen obecný pokles úrokových sazeb v ekonomice, ale především růst objemu korporátních

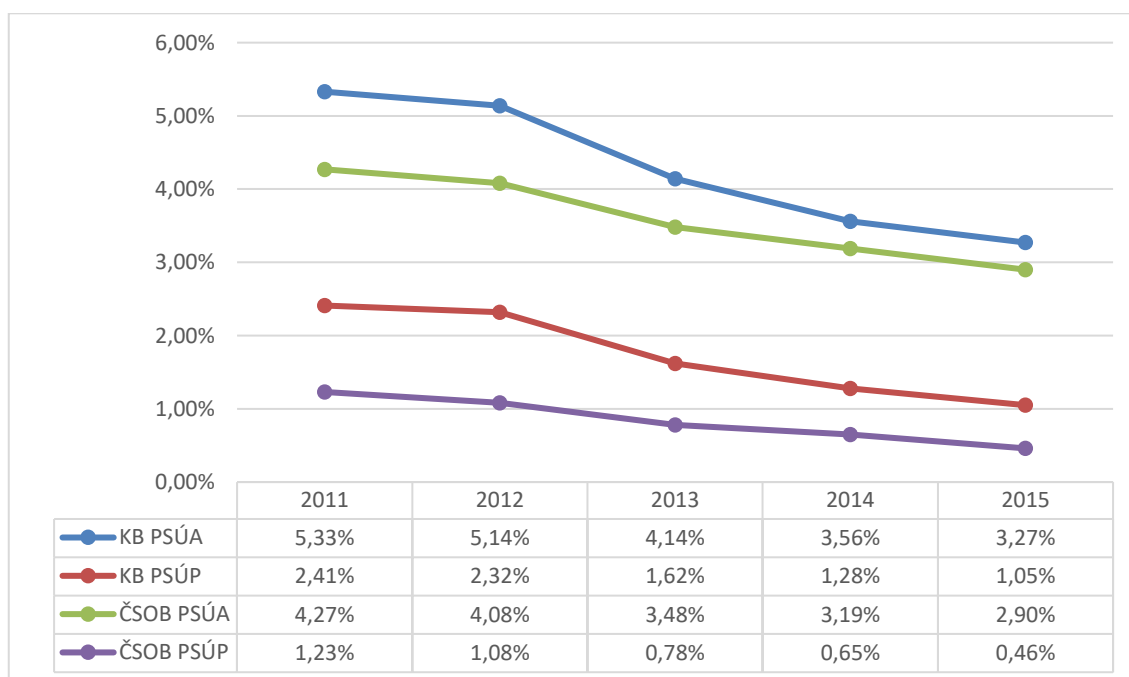
úvěrů, kde je úroková sazba nižší než u úvěrů pro retail. Negativní dopad na ČÚM měly i reinvestice přebytečné likvidity do cenných papírů s nižším výnosem a klesající sazby na úvěrech, především hypotečních. ČÚM je zároveň ovlivněna konkurenčním prostředím v bankovním sektoru.

I KB v roce 2013 zaznamenala největší meziroční pokles v roce 2013, o 0,39 p.b. Negativní dopady na ČÚM měly, kromě výše zmíněných, prodané zbývající státní dluhopisy zemí jižní Evropy v roce 2012 a 2013.

Ukazatel výnosových aktiv nabývá větších hodnot u KB. V průběhu let se pohybuje mezi 88,28 % až 88,84 %. U ČSOB jsou hodnoty nižší, v rozmezí 68,27 % a 78,60 %.

Vlivem klesající ČÚM klesá i hodnota čistého úrokového rozpětí bank. Tento ukazatel je méně častý než ČÚM, ale pro znázornění je níže uvedené složení čistého úrokového rozpětí, průměrná sazba úročených aktiv (PSÚA) a průměrná sazba úročených pasiv (PSÚP).

Graf č. 7: Ukazatele PSÚA a PSÚP:

Zdroj: Vlastní zpracování dle Výročních zpráv KB a ČSOB 2010 – 2015.

Je patrné, že vývoj sazeb úročených aktiv i pasiv se vyvíjí souměrně. KB vykazuje v prvních dvou letech vyšší sazby úročených pasiv, které postupně klesají a přibližují se

k sazbám ČSOB. Zároveň KB od roku 2013 vykazuje rychlejší pokles sazeb úročených aktiv než pasiv a než ČSOB.

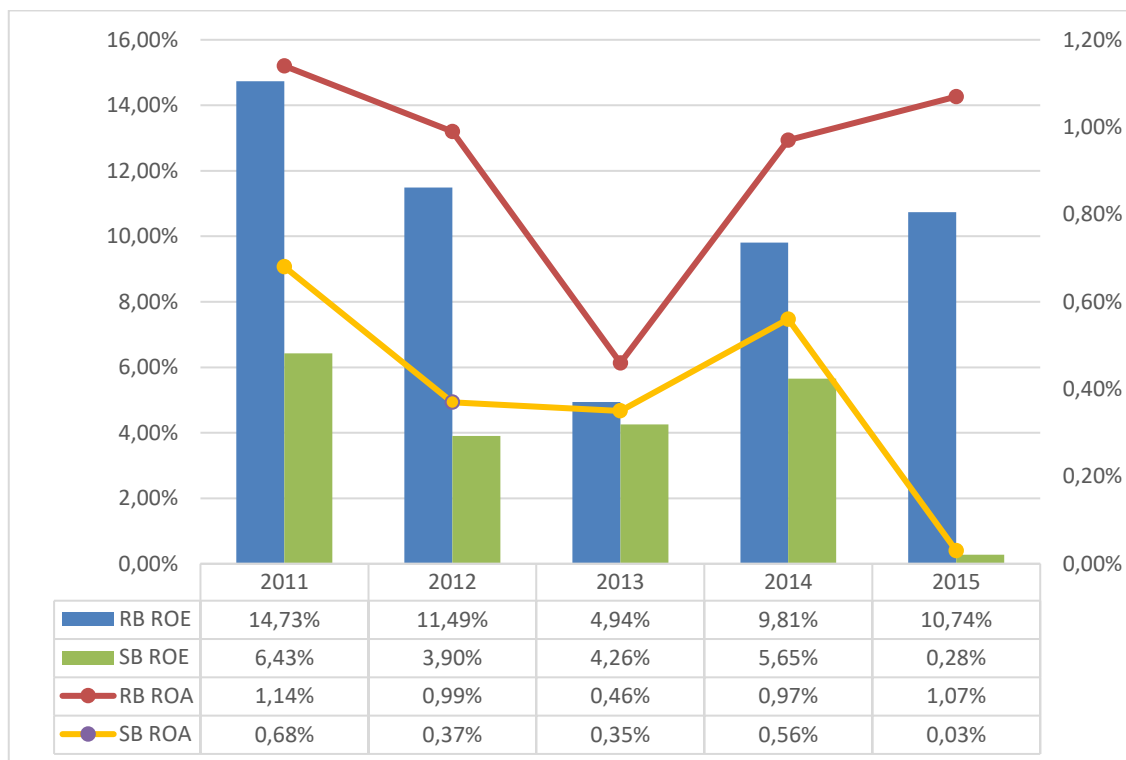
U skupiny středních bank byly předmětem analýzy následující banky:

Raiffeisenbank a. s. (RB), jejím majoritním akcionářem je rakouská Raiffeisen Internaitonal Bank AG (RIB). RB začala působit na českém trhu již v roce 1993 a obsluhuje jak soukromou, tak i firemní klientelu. Opět se jedná o univerzální banku. Podle objemu celkových aktiv je RB pátou největší bankou na českém finančním trhu. Svým klientům nabízí široké spektrum bankovních služeb a jako mnohé ostatní banky staví RB zejména na principu dlouhodobých vztahů se svými klienty. Počet klientů RB nezveřejňuje. Její pobočková síť byla koncem roku 2015 tvořena celkem více než 120 pobočkami a klientskými centry. Ve struktuře celkových vkladů i úvěrů RB je nadpoloviční díl vykrytý právníckými osobami.

Sberbank CZ, a. s. (SB) se na českém trhu objevila roku 1993. Do ledna 2012 působila pod názvem Volksbank CZ, a. s. a ovládající osobou byla společnost Volksbank International AG, patřící do koncernu Volksbank AG. Únorem 2012 získala Sberbank Rusko v akvizici bývalou Volksbank International AG, nyní Sberbank Europe AG, a došlo k přejmenování. Jedná se o univerzální banku se zaměřením na retail, malé a střední podniky a korporátní bankovníctví. Počet klientů se ke konci roku 2015 rovnal 109 487, z toho 105 000 byli klienti z retailového segmentu. A celkový počet poboček byl 29, s pokrytím všech krajských měst.

Analýza středních bank opět začne od vrcholového ukazatele ROE. Z grafu je ihned vidět, že zástupci skupiny středních bank dosahují podstatně nižších hodnot ukazatele ROE a ROA.

Graf č. 8: Ukazatele ROE a ROA u RB a SB:

Zdroj: Vlastní zpracování dle Výročních zpráv RB a SB v letech 2010 – 2015.

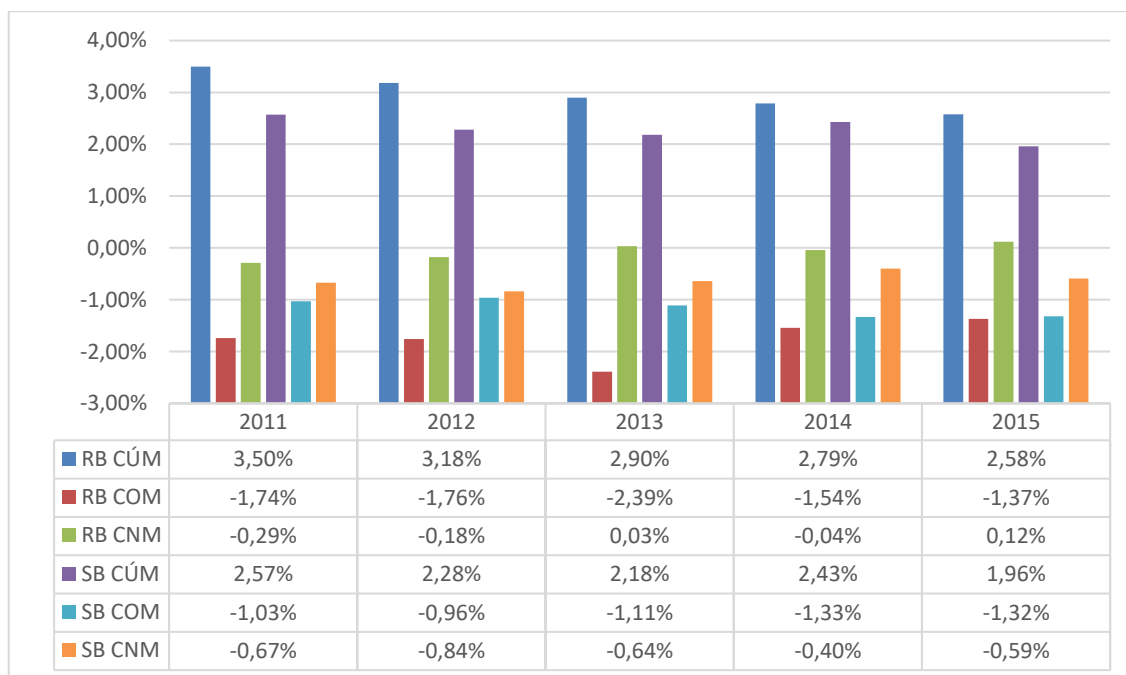
RB jakožto pátá největší banka v českém bankovním sektoru nabývá vyšších hodnot u obou ukazatelů. Maximální hodnoty ROE 14,73 % dosáhla v roce 2011. V tomto roce tvořila RB rekordní zisk, který poprvé v historii banky přesáhl 2 mld. Kč. Tím, že RB neinvestovala do dluhopisů jiných zemí, tak nečelila ztrátám způsobených evropskou dluhovou krizí. Naopak v roce 2013 byla hodnota ROE i ROA RB nejnižší za sledované období, ROE činilo 4,94 % a ROA 0,46 %. Příčinou poklesu bylo negativní ovlivnění hospodářského výsledku přerušením IT transformace banky. RB se kvůli nutným úsporám mateřské společnosti a nákladovosti transformace rozhodla ji přerušit a dosavadní náklady zaúčtovat do roku 2013. V následujících dvou letech vykazovaly oba

sledované ukazatele růst. Hodnoty ROA, kterých RB dosahuje, ji klasifikují do rozmezí skupiny pod standardem a dobrá¹¹².

V roce 2011 vykázala SB v porovnání s předchozím rokem meziroční růst zisku o 28 %. Pokles ROE o 2,53 p.b. v roce 2012 byl zapříčiněn změnou vlastníka. V následujících dvou letech pak ukazatel ROE i ROA rostly a v roce 2014 dosáhla hodnota ROE 5,65 % díky růstu čistých úrokových výnosů, a zároveň bance vzrostl počet aktivních klientů o necelých 17 tis. V roce 2015 klesla hodnota ROE o 5,37 p.b. a ROA o 0,53 p.b., čímž se ROA přiblížilo k nulové hranici. SB udává, že hospodářský výsledek byl zásadně ovlivněn rozhodnutím soudu týkajícím se případu z minulosti. Mimo tuto skutečnost došlo v roce 2015 k poklesu objemu korporátních úvěrů, což se projevilo v poklesu čistého zisku po zdanění.

Při rozkladu ROA na podřízené ukazatele je vidět, že reprezentanti skupiny středních bank dosahují nižších hodnot CNM v porovnání se zástupci skupiny velkých bank.

Graf č. 9: Ukazatele CÚM, COM a CNM u RB a SB:

Zdroj: Vlastní zpracování dle Výročních zpráv RB a SB v letech 2010 – 2015.

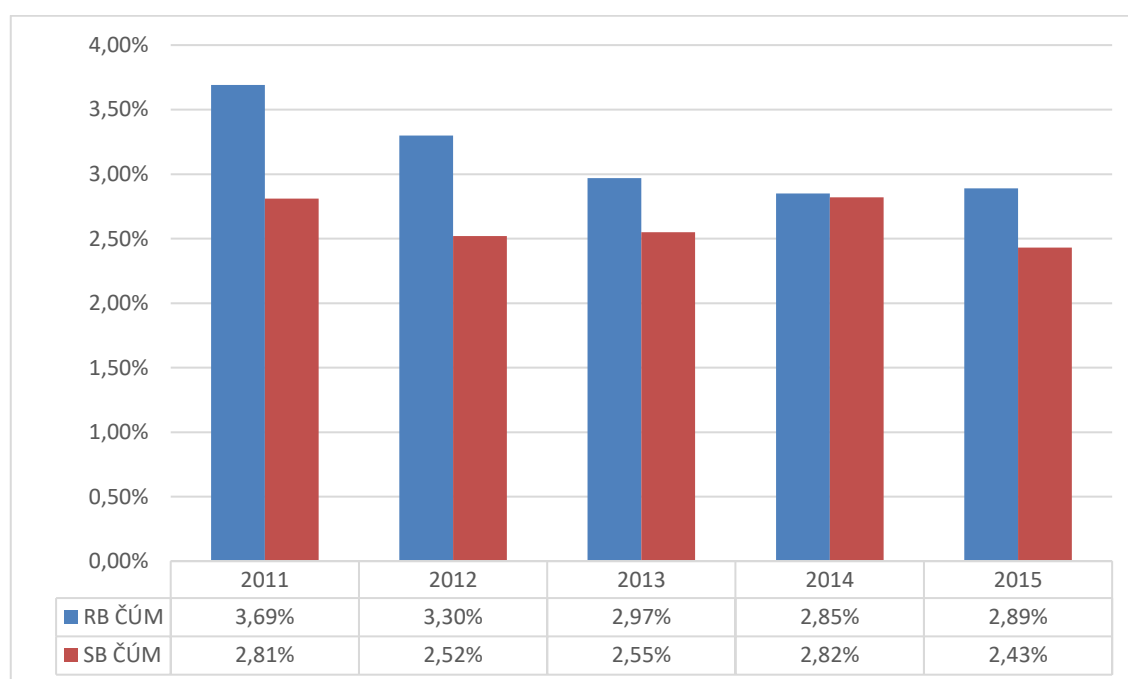
¹¹² ZIEGLER, Kamil a kol. (2006). *Finanční řízení bank*. Praha: Bankovní institut vysoká škola. ISBN 978-80-7265-192-4. S. 7.

V návaznosti na vyšší hodnoty ROA u RB je vidět, že v ČÚM a CNM vykazuje konstantně vyšší hodnoty než SB. Naopak v řízení COM je efektivnější SB. Po roce 2013 je pokles COM u SB zapříčiněn růstem správních nákladů. Důvodem výrazného poklesu COM u RB v roce 2013 je už zmíněné přerušení IT transformace.

Celková daňová marže u RB se pohybuje okolo 0,33 % a v roce 2013 klesla až na 0,07 %. SB se pohybuje v rozmezí 0,02 % a 0,2 %

ČÚM vykazuje u středních bank stejně jako u velkých klesající tendenci. Pro přesnější vymezení vztahu mezi úrokovými výnosy a náklady uvádíme vývoj ČÚM.

Graf č. 10: Ukazatel ČÚM u RB a SB:

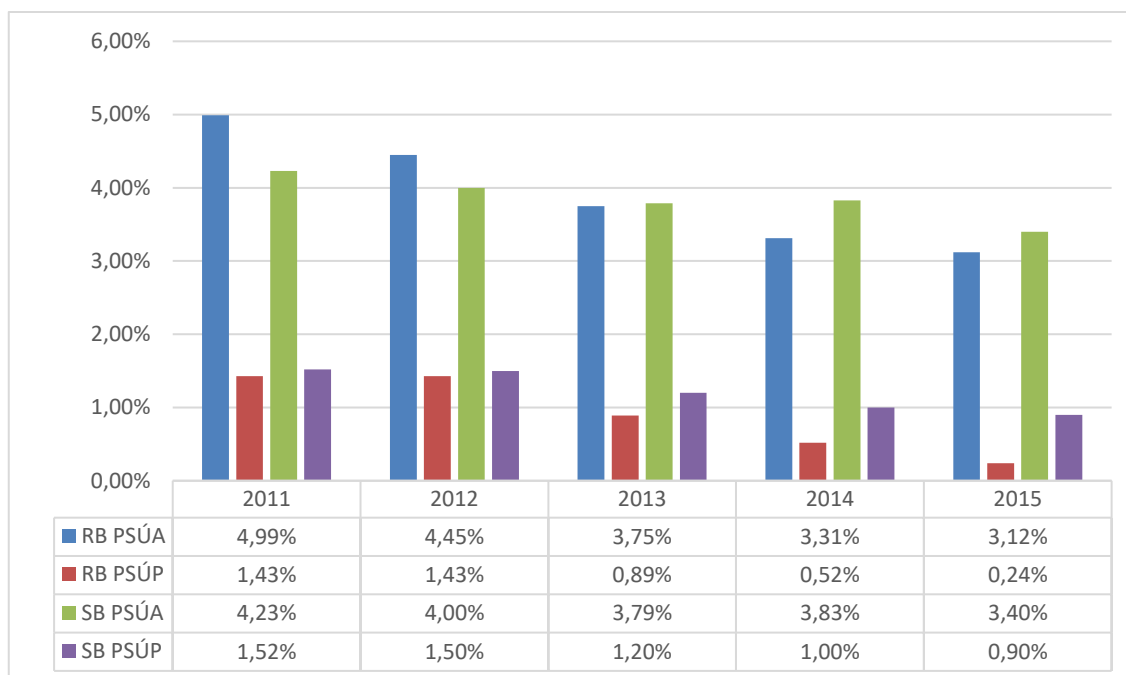

Zdroj: Vlastní zpracování dle Výročních zpráv RB a SB v letech 2010 – 2015.

Opět lze vidět, že RB dosahuje vyšších hodnot, a že její hodnoty ve sledovaných letech vykazují stejné klesající tendence jako u skupiny velkých bank. V roce 2014 se hodnoty ČÚM obou bank přiblížily a dosahovaly 2,85 % u RB a 2,82 % u SB. SB na rozdíl od RB vykazuje v letech 2012 až 2014 rostoucí ČÚM, za kterou stojí rostoucí čisté úrokové výnosy a pomalejší tempo růstu úročených aktiv.

Ukazatel výnosových aktiv je u středních bank vyšší. Což je zapříčiněno nižší nebo neexistující majetkovou účastí, nižšími objemy hotovosti, nehmotného a hmotného majetku, atd.

Graf č. 11: Ukazatele PSÚA a PSÚP u RB a SB:

Zdroj: Vlastní zpracování dle Výročních zpráv RB a SB v letech 2010 – 2015.

V grafu uvádíme stejně jako u velkých bank vývoj průměrných sazeb úročených aktiv (PSÚA) a pasiv (PSÚP). Je vidět, že RB od roku 2011 snižovala sazbu úročených aktiv rychleji než sazbu úročených pasiv. SB naopak vykázala růst sazby úročených pasiv v roce 2014 a do konce sledovaného období byly její sazby úročených aktiv vyšší než u RB. SB nabývala nejnižší hodnoty úrokového rozpětí v roce 2012, což souviselo se změnou majitele banky a snahou nalákat nové klienty.

Shrnutí analýzy:

Na počátku pětiletého sledovaného období se velké banky zbavovaly znehodnocených řeckých dluhopisů. V jeho průběhu vybrané střední banky zaznamenaly každá skokový pokles hospodářského výsledku v důsledku skutečností, které nebyly spojené se změnami úrokových sazeb. Veškeré tyto skutečnosti se promítly do ukazatele měřícího efektivnost využívání aktiv k tvorbě zisku, ROA. Při zanedbání těchto výkyvů je možné konstatovat, že veškeré banky vykazovaly konstantní hodnoty ukazatele ROA i přes nepříznivé prostředí nízkých úrokových sazeb. Největším podílem na složení ukazatele ROA je celková úroková marže, ale její výše je ovlivňována i dalšími

faktory. Analýza prokázala, že na vyrovnanost hodnot ROA měla pozitivní vliv zejména celková neoperační marže, a to u všech zkoumaných bank.

Prostředí nízkých úrokových sazeb se odrazilo v hodnotách čisté úrokové marže a řízení sazeb úročených aktiv a pasiv lze pozorovat v grafu s hodnotami průměrných sazeb úročených aktiv a pasiv. Cílem každé banky je, aby čistá úroková marže neklesala, jelikož je klíčem k úrokovému výnosu.

Závěr

Cílem práce byla analýza a zhodnocení dopadů změn úrokových sazeb na hospodářský výsledek vybraných obchodních bank.

Analýza byla vykonána prostřednictvím dekompozice vrcholového ukazatele ROE, přes ukazatel ROA a kapitálový multiplikátor, celkovou úrokovou, operační, neoperační a daňovou marži. Dále přes čistou úrokovou marži a došla do bodu průměrných sazeb úročených aktiv a pasiv. Vykonána byla na Komerční bance a Československé obchodní bance jako zástupců za skupinu velkých bank a na Raiffeisenbank a Sberbank CZ za skupinu bank středních.

Dekompozice ukazatele ROE prokázala, že hodnoty ukazatele ROA, jakožto vypovídajícího ukazatele o efektivním využití aktiv na tvorbu zisku, nabývají za sledované období konstantních hodnot. Nebylo přihlédnuto k zakolísání hodnoty ROA v důsledku jednorázového znehodnocení řeckých dluhopisů u velkých bank v roce 2011 ani k poklesu kvůli zaúčtování nákladů za přerušenu IT transformaci u Raiffeisenbank. Zároveň nebylo přihlédnuto ke snížení hodnoty ROA u Sberbank CZ zapříčiněné změnou vlastníka, jelikož žádný z těchto faktorů nebyl v přímé souvislosti se změnou velikosti úrokových sazeb.

V prostředí nízkých úrokových sazeb tak banky nabývaly stálých hodnot ROA, a přestože nejvýznamnější složkou ROA je ukazatel celkové úrokové marže, byla jeho klesající tendence vykompenzovaná zejména celkovou neoperační marží. Tvořenou zisky z finančních operací, výnosy z dividend a čistými ostatními výnosy.

Projev nízkých úrokových sazeb se promítl do hodnoty čisté úrokové marže, a to u všech analyzovaných bank. Čistá úroková marže vykazovala klesající tendenci během celého sledovaného období.

Summary

This thesis aims to analyse impact of changes in interest rates on economic results of selected commercial banks operating on Czech market throughout years 2011 – 2015. In this period, the interest rates were low due to applied monetary policy instruments of Czech National Bank. Analysis is performed via decomposition of financial profitability ratio, return on equity, on sample of 4 banks. Process of decomposition reveals relations between indicators, and mainly, it demonstrates composition of return on assets indicator. In its composition lies the proof that changes of interest rates do not affect profitability of banks. It was demonstrated that changes in interest rates get only reflected in net interest margin indicators.

Seznam pramenů a literatury

Bibliografické zdroje

- ČERNOHORSKÝ, Jan a TEPLÝ, Petr (2011). *Základy financí*. Praha: Grada. ISBN 978-80-247-3699-3.
- HOLMAN, Robert (2010). *Makroekonomie: středně pokročilý kurz*. 2. vyd. Praha: C. H. Beck. Beckovy ekonomické učebnice. ISBN 978-80-7179-861-3.
- HRDÝ, Milan (2005). *Oceňování finančních institucí*. Praha: Grada. Finance. ISBN 80-247-0938-4.
- JUŘÍK, Pavel (2011). *Historie bank a spořitelén v Čechách a na Moravě*. Praha: Libri. ISBN 978-80-7277-488-3.
- KANTNEROVÁ, Liběna (2016). *Základy bankovníctví: teorie a praxe*. V Praze: C. H. Beck. ISBN 978-80-7400-595-4.
- KAŠPAROVSKÁ, Vlasta a kol. (2006). *Řízení obchodních bank: vybrané kapitoly*. V Praze: C. H. Beck. Beckovy ekonomické učebnice. ISBN 80-7179-381-7.
- Kolektiv autorů (2006). *Bankovníctví*. Praha: Bankovní institut vysoká škola. ISBN 978-80-7265-099-6.
- MEJSTŘÍK, Michal, PEČENÁ Magda a TEPLÝ, Petr (2008). *Základní principy bankovníctví*. Praha: Karolinum. ISBN 978-80-246-1500-4.
- PAVELKOVÁ, Drahomíra a KNÁPKOVÁ, Adriana (2005). *Výkonnost podniku z pohledu finančního manažera*. Praha: Linde. ISBN: 80-86131-63-7.
- POLOUČEK, Stanislav a kol. (2013). *Bankovníctví*. 2. vyd. V Praze: C. H. Beck. Beckovy ekonomické učebnice. ISBN 978-80-7400-491-9. S. 378
- RŮČKOVÁ, Petra (2011). *Finanční analýza: metody, ukazatele, využití v praxi*. 4. aktualiz. vyd. Praha: Grada. Finanční řízení. ISBN 978-80-247-3916-8.
- ZIEGLER, Kamil a kol. (2006). *Finanční řízení bank*. Praha: Bankovní institut vysoká škola. ISBN 978-80-7265-192-4.

Internetové zdroje

- ČESKÁ BANKOVNÍ ASOCIACE. *Fakta o PRIBORu* [online]. Dostupné z: <https://www.czech-ba.cz/cs/fakta-o-priboru>.

- ČNB. *ARAD systém časových řad* [online]. Dostupné z: <https://www.cnb.cz/docs/ARADY/HTML/index.htm>.
- ČNB. *Česká národní banka* [online]. Dostupné z: http://www.cnb.cz/cs/o_cnb/.
- ČNB. *Zpráva a výkonu dohledu nad finančním trhem 2015* [online]. Dostupné z: https://www.cnb.cz/cs/dohled_finančni_trh/souhrnne_informace_fin_trhy/zpravy_o_vykonu_dohledu/
- ČSÚ. *Český statistický úřad* [online]. Dostupné z: https://www.czso.cz/csu/czso/mira_inflace.
- ČTK. *Rekordní účet za devizové intervence. ČNB v lednu utratila 391 miliard korun* [online]. Dostupné z: <http://zpravy.e15.cz/intervence-cnb/rekordni-ucet-za-devizove-intervence-cnb-v-lednu-utratila-391-miliard-korun-1329660>.
- PAJ. *ČNB ukončila intervence. Měna posílila pod 27 korun za euro* [online]. Dostupné z: <http://zpravy.e15.cz/intervence-cnb/cnb-ukoncila-intervence-mena-posilila-pod-27-korun-za-euro-1330907>.

Zdroje užití pro charakteristiku ekonomického prostředí a pro analýzu hospodaření bank

- ČNB. *Zprávy o výkonu dohledu nad finančním trhem* [online]. Dostupné z: https://www.cnb.cz/cs/dohled_finančni_trh/souhrnne_informace_fin_trhy/zpravy_o_vykonu_dohledu/.
- ČSOB. *Výroční zprávy* [online]. Dostupné z: <https://www.csob.cz/portal/o-csob/povinne-uvarejnovane-informace>.
- KB. *Výroční zprávy* [online]. Dostupné z: <https://www.kb.cz/cs/o-bance/vztahy-s-investory/vykazy-a-vysledky/vyrocni-zpravy/>.
- RAIFFEISENBANK. *Výroční zprávy* [online]. Dostupné z: <https://www.rb.cz/o-nas/o-spolecnosti/vysledky-hospodareni/vyrocni-zpravy>.
- SBERBANK. *Výroční zprávy* [online]. Dostupné z: <https://www.sberbankcz.cz/vyrocni-zpravy-a-hospodarske-vysledky>.